

DOI: 10.7596/taksad.v5i3.525

An Overview towards the Existence Struggle in Religious and Cultural Pluralism: Malaysia Experience

Saim Kayadibi¹

Abstract

Malaysia with its socio-cultural structure is one of the rare unity that can exemplify many countries because of her ability to live in peace and tranquillity with multi-religious, multilingual and multicultural societies. Considering this multi-culturalism, multi-religion and multi-lingual as a wealth, thus they are struggling together to create a strong society. In many fields such as Islamic economy, banking, and halal food, she is able to play a pioneering role in the application of Islamic law in a modern state, yet it has many momentous works in the race to become a central country. In terms of historical experience, with her strategical position, Malaysia has been the centre of serious occupations, thus it has been struggling to get rid of the traces of many colonial states, colonial psychology and trying to wrap their wounds. Despite the bitter memories of the colonial countries in the past, brotherly and friendly aids she has seen from the Ottoman State left a firm mark on the depths of her memory. Now, it's struggling to carry together with different ethnic structures to the future in harmony and peace in which she has a model structure that can set an example for other countries. However, trying to compare Malaysia with Turkey may cause incorrect consequences. It is unthinkable comparing Turkey, which has no colonial past and has a relatively low population of non-Muslims, with Malaysia. In this article, Malaysia will be taken as an example while Muslims are examined in highly religious societies and their lives, historical and social stages, whether there are any problems in the practices of religious life, in order to create a national consciousness what kind of strategies have been developed, through a holistic approach the problems, and their solutions will be discussed.

Keywords: *Malaysia Experience; Religious and Cultural Pluralism; National Consciousness; Multi-law system; Islamic Banking; Halal Food.*

¹Assoc. Prof. Dr., International Islamic University Malaysia. skayadibi@yahoo.com

Dini ve Kültürel Çoğulculukta Varoluş Mücadelesine Bir Bakış:

Malezya Tecrübesi

Öz

Malezya sosyo-kültürel yapısı itibari ile çok dinli, çok dilli ve çok kültürlü toplumların barış ve huzur içerisinde yaşayabilme özelliğini göstermesinden dolayı birçok ülkeye örnek oluşturabilecek nadide birlikliliklerden biridir. Bu çok kültürlülük, çok dinlilik ve çok dillilik özelliklerini bir zenginlik olarak görüp, birlikte güçlü bir toplum oluşturabilmenin çabası içerisinde. Birçok sahada, örneğin İslam Ekonomisi ve Bankacılığı, Helal Gıda, modern bir devlette İslam Hukuku kurallarının uygulanabilme özelliğinde öncü rol oynayabilen, hatta merkez ülke olma yarışında ciddi çalışmaları vardır. Tarihi tecrübe açısından Malezya, konum itibariyle ciddi işgallerin merkezi olmuş, birçok sömürge devletinin izlerini atabilmenin, sömürge psikolojisinden kurtulabilmenin, yaralarını sarabilmenin mücadelesini veren bir ülkedir. Geçmişte sömürge ülkelerinden kalan acı hatıraya rağmen Osmanlı devletinden gördüğü kardeş ve dost yardımlar hafızasının derinliklerinde sağlam izler bırakmıştır. Şimdi ise farklı etnik yapısını huzur ve barış içerisinde birlikte götürebilmenin mücadelesini veren ve diğer ülkelere de örnek oluşturabilecek model bir yapıya sahiptir. Bunun yanında Malezya'yı Türkiye ile karşılaştırmaya çalışmak yanlış sonuçlar doğurabilir. Sömürge geçmişi olmayan, gayr-i Müslim nüfusu neredeyse yok denecek kadar az olan Türkiye'nin Malezya ile kıyaslanması düşünülemez. Bu makalemizde çok dinli toplumlarda Müslümanlar incelenirken Malezya örnek olarak alınacak, onların yaşamları, tarihi ve sosyal evreleri, dini hayatın yaşanmasında sorunların olup olmadığı, milli bir bilinç oluşturmak için nasıl bir strateji geliştirildiği, topyekûn bir bakış açısı ile problemlerin neler olduğu ve ne tür çözüm yolları geliştirildiği gibi konular üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Malezya Tecrübesi; Dini ve Kültürel Çoğulculuk; Milli Bilinç; Çok Hukukluluk; İslam Bankacılığı; Helal Gıda.*

Giriş

Malezya Güneydoğu Asya'da farklı kültürleri, dinleri ve dilleri kucağında barış ve huzur içerisinde ahenkli bir şekilde yaşatıp, bağımsız değerlerin milli birlik bilinci içerisinde besleyip büyütebildiği nadir ülkelerden biridir. Bu özelliğinden dolayı hem bulunduğu coğrafyaya hem de dünyanın farklı kıtalarına örnek oluşturabilecek hassasiyetleri yeşertebilmiş bir ülkedir. Farklılıkları bir zenginlik olarak gördüğü için, çok dilliliğini,

dinliliğini ve kimlikliliğini bir arada barış içerisinde yaşatmayı başarabilmenin yanında, bu zenginliği toplumsal ve iktisadi açıdan bir kalkınma modeline dönüştürmeyi de başararak, birçok konuda, hem Güneydoğu Asya’da hem de İslam âleminde merkez ülke olmayı da başarmış denilebilir.

Her ne kadar sömürge kültürü ile asırlarca zihinleri ve bedenleri hırpalansa da gönülleri manevi bilincin ilahi hikmetleri ile beslediği için yaralarını çok kısa sürede saramasa bile tedavisi için ciddi çalışmalara girmiş, maddi ve manevi kalkınmasını tamamlayabilmek için çok büyük projelere imza atmaya devam eden bir ülkedir Malezya.

İslam âlemi ile ve özellikle de Osmanlı ile derin bağları olan bir coğrafya Malay dünyası. İlk defa 16. yüzyılda Portekizlilerin Malaka boğazını ele geçirmeleri ile (1511) Açe Sultanı Osmanlı’dan yardım ister ve dostluk bağlarımızın en yoğun bir şekilde tekrar canlandığı günümüze kadar, Türk-Malay ilişkileri kesintili aralıklarla ama asla kopmadan devam eder gelir. Bunun yanında ilk Malay-Türk dostluğu ve izleri, 13. yüzyılda Anadolu’dan giden Rumilere dayanmaktadır. Bu Rumiler Portekizlilerin saldırılarına karşı yoğun bir mücadele vererek Malaylar arasında Türk sevgi ve dostluğunun yerleşmesini sağlamışlardır.

İslam ile tanışmaları da 12. yüzyıla dayanmaktadır. İlk defa Malezya’nın Kelantan eyaletine (577/1181) İslam’ın ulaştığı tarihçilerce doğrulanmaktadır.² İslam’ın bu bölgeye ulaşmasından sonra 14. yüzyılda Melaka’da Sultan İskender Şah yönetiminde bir İslam Krallığı kurulmuş, bölge İslam medeniyetinin Güneydoğu Asya’da merkezi haline gelmiştir. Sultan İskender Şah’ın stratejik çalışmaları ile Arap, Türk, İran ve Çinli Müslümanlar bölgeye davet edilmiş, zaman içerisinde Malay toprağı, bu coğrafyanın ticaret ve medeniyet merkezi haline gelmiş, bu vesile ile İslam bütün bölgeye çok kısa sürede yayılmıştır.³

Her ne kadar Batı emperyalizmi belirli aralıklarla bu bölge insanını sömürmüş ve değerlerini yok etmeye çalışmış olsa da öz varlıklarını ve dini hassasiyetlerini yok edememiştir. Malaylar özellikle din konusunda asla taviz vermemiş, İslam kültürünü içselleştirerek Batıların olumsuz etkilerinden kurtulabilmenin mücadelesini vermiş ve hala vermeye devam etmektedir. Aynı zamanda farklı kültürleri, dinleri, dilleri barış ve huzur içinde ahenkli bir şekilde yaşatmayı başarmasından dolayı Malay dünyasının incelenmesine ve bu konuda onlardan ders alınmasına ihtiyaç vardır. Malezya, farklı kültürleri ve dinleri kendi bünyesinde barışçıl bir şekilde ülke menfaatinin hedeflendiği milli birlik vizyonu ile (Satu Malaysia) tek noktaya kilitleyebildiğine göre Türkiye’nin ve İslam coğrafyasındaki

² Asa’ad Shukri bin Haji Muda, “*Sejarah Kelantan*” (Kota Bharu: Pustaka Aman Press, 1962), 13, qf. Abdullah Alwi Haji Hassan, *The Administration of Islamic Law in Kelantan* (Selangor: Percetakan Dewan Bahasa dan Pustaka, 1996), s. 1.

³ Saim Kayadibi, “*Ottoman Connection to the Malay World, Islam Law and Society*,” (Kuala Lumpur: The Other Press, 2011), s. 196

diğer Müslüman toplumların da bu ülkeden alacağı birçok ders bulunmaktadır. Özellikle Türkiye’de Batılı emperyalistlerce çıkartılan ve her fırsatta kardeşliğimizi yok edici provokasyonlara alet edilen Kürt sorununun çözümüne katkı sağlayabilir. Malaylar, Hint ve Çin milletlerini farklı din ve kültüre sahip olmalarına rağmen barış ve huzur içinde bir arada yaşatabiliyorsa, hiçbir etnik unsuru yok saymadan birlik ve beraberliğini sağlayabilmişse; asırlarca aynı din ve kültürün toprağında yeşeren, aynı rüyayı gören aynı hayalleri paylaşan aynı vizyonu sergileyen Türk ve Kürt iki kardeş topluluk bunu barış ver huzur içerisinde, ortak tarih, din ve kültür temelinde pekâlâ başarabilir. Yapılması gereken, Malezya’nın tecrübesi ile Türkiye’nin tarih tecrübesini birleştirmek, düşmanlara fırsat vermeden olayı özüne döndürmek, Malayların başardığını başarabilme samimiyeti ile hareket edip, ümmet bilinci içerisinde kardeşliğin farkına varmaktır.

Dini-Toplumsal Yapı ve İslam’ın Başlangıcı

Malayların İslam dinini seçmelerinden önce tabiat varlıklarından güçlü temsillere taptıkları, bir başka ifade ile animist oldukları, hayaletlere, ruhlara, gizli güçlere inandıkları bilinmektedir.⁴ Bu yüzden olsa gerek, ilginç bir şekilde Malay yerli filmlerinin çoğunluğu bu inançların kalıntıları ile mücadele etme yöntemlerini konu edinmektedir. Bölgede daha önce Hindu ve Budist krallıklarının kurulmuş olmasından dolayı Çin ve Hint kültür ve medeniyeti nüfuzlarını farklı nedenlerle artırmaya çalışmışlardır.⁵ En son İngilizlerin bölgeyi sömürge haline getirmeleri ile ileriye dönük stratejik denge politikası oluşturması için Çinli ve Hintli nüfusu bölgeye işçi olarak getirmişler, daha sonra meydana gelecek etnik problemlerin de gizliden gizliye yerleşmesine sebep olmuşlardır. Malezya bu yüzden çok dinli bir toplum yapısına sahiptir. 19 Haziran 2014 tarihli veriye göre Malezya’nın toplam nüfusu 30.090.127’dir. İstatistiklere göre, Malezya toplumunu %61,3 Müslümanlar, %19,8 Budistler, %9,2 Hristiyanlar, %6,3 Hindular, %1,3 Konfüçyüsler ve geri kalanını da farklı din mensupları oluşturmaktadır.⁶ Bunun yanında Doğu Malezya yarımadasındaki bazı kabileler ile Batı Malezya’daki yerli Malay “Orang Aslı” denilen yerliler animist inançlara olan bağlılıklarını sürdürmektedir.⁷ Müslümanların mezhep yapısı farklılık gösterse de iki temel mezhep çoğunluğu oluşturmakta, Hint kökenli Müslümanlar Hanefi, yerli Malaylar ise Şafi mezhebindedir.⁸

⁴ Amran Kasimin, “*Religion and Social Change Among the Indiginious People of the Malay Peninsula*,” (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1991), s. 231.

⁵ Wu Min Aun, “*The Malaysian Legal System*,” (Kuala Lumpur: Pearson Malaysia Sdn Bhd, 2007), s. 2, Bkz. <http://www.statistics.gov.my>. (Erişim 19.06.2014)

⁶ Bkz. <http://www.statistics.gov.my>. (Erişim 19.06.2014)

⁷ Andrew Harding, “Islamic Law in Malaysia,” *Yearbook of Islamic and Middle Eastern Law*, Vol. V, 1995/2.

⁸ Sharifah Zaleha, Syed Hassan, Sven Cedderoth, “*Managing Marital Disputes in Malaysia: Islamic Mediators and Conflict Resolution in the Syariah Courts*,” (Surrey: Routledge Curzon, 1997), s. 28

Bölgenin İslam ile tanışması her ne kadar Kelantan eyaleti ile 577/1181 tarihinde başladığı doğrulansa⁹ da farklı rivayetler de söz konusudur. Örneğin Güneydoğu Asya Malay dünyasındaki en eski Arap yerleşiminin 674 yılında Doğu Sumatra’da olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca Attas’a göre de Mes’udi, 877 yılında 120.000, bir başka rivayete göre 180.000 kişilik Arap ve Farisi tüccarın bölgeye göç ettiğinden bahsetmektedir.¹⁰ 13. yüzyılda Rumiler olarak adlandırılan Asya Türklerinin ticaret bahanesiyle İslam’ın mesajını ulaştırmak için bölgeye geldikleri de bilinmektedir.¹¹ Özellikle Hindistan yarımadasında İslam’ın devlet dini olarak hâkim olması, Moğol-Türk hükümlerinin bölgede uzun süre kalması ile Pakistan, Bangladeş ve çevre ülkeleri de etkisi altına almıştır. Sünni İslam doğal olarak Asian Türkleri (Rumis) adı verilen tüccarlar, seyyahlar, mutasavvıflar, şeyh ve dervişler aracılığı ile Malay dünyasında yayılmıştır.¹² Araştırmacı Hurgronje’ye göre bu Rumiler aslında Osmanlı Türkleridir çünkü bu bölgede Osmanlı Sultanları “Raja Rum” olarak isimlendirilirdi.¹³ Ya da muhtemelen bu Türkler Selçuklu İmparatorluğu (1040-1157) Türkleridir. Ayrıca Seyyah Marko Polo (1254-1324) ve Ibn Batuta (1304-1369) seyahatnamelerinde 13. yüzyılın başlarında bu bölgelerde Müslümanların olduğundan bahsetmektedirler.¹⁴ Bir toplumun lideri nasılsa tabii de az çok aynı karakterlidir. İşte İslam davetçilerinin tasavvufi değerlerle güzel ahlakı yaygınlaştırıcı eğitim metotları kralı etkilemiş ve 14. yüzyılda Melaka Sultanı İskender Şah (1344–1414) yönetiminde bir İslam krallığı kurulmuştu. Çok kısa bir süre sonra bölge Güneydoğu Asya’da İslam medeniyetinin merkezi haline gelmiş, Sultan İskender Şah’ın stratejik çalışmaları ile Arap, Türk, İran ve Çinli Müslümanlar bölgeye davet edilerek, bu coğrafya ticaret ve medeniyet merkezi halini almıştır.¹⁵

Malay toplumunun yumuşak karakterli olmasının kendilerine İslam tebliğ edilirken kullanılan metotlar ile yakından ilgili olduğunu düşünüyorum. Toplumda gönüllü dervişler eliyle yayılan İslam, yerel adet ve inançları kendi içerisinde yoğurmuş, mevcut siyasi ve sosyal toplum yapısını dışlamadan, sosyal değerler ve geleneksel uygulamalar ile çatışma yoluna gitmemiştir.¹⁶ İslam bölgeye farklı kaynaklarla ulaşmış olsa da, tarihi kayıtlara göre

⁹ Asa’ad Shukri bin Haji Muda, Ibid., 13,

¹⁰ Syed Muhammad Naquib al-Attas, “A General Theory of the Islamization of the Malay-Indonesian Archipelago,” (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka, 1969), s. 11; bkz İsmail Yalçın, “Modern Bir Devlette İslam Hukuku Uygulamaları, Türkiye Malezya Olur mu?,” (İstanbul: Karakutu, 2009), s. 38

¹¹ Sayyid Quadratullah Fatimi, *Islam Comes to Malaysia* (Singapur: Malaysian Sociological Research Institute, 1963), 4.

¹² Mehmet Özay, *Islamic Identity and Development Studies of the Islamic Periphery* (Kuala Lumpur: Forum, 1990), 24.

¹³ Snouck Hurgronje, *The Achehnese*, vol. 1 (Leyden: Brill, 1906), 208

¹⁴ Bkz, Ibn Batuta, “*Tuhfetün-Nüzzar fi Garaibil Emsar ve Acaibil Esfar*,” (Rabat: Akademiyetül Memleketül Mağribiyye, 1997), c. 4, s. 114-115; Richard Windstedt, “*The Malays, A Cultural History*,” (Singapur: Graham Brash, 1981), s. 33; İsmail Yalçın, Ibid., s. 38

¹⁵ Saim Kayadibi, “*Ottoman Connection*”, Ibid., s. 196

¹⁶ Moshe Yegar, “*Islam and Islamic Institutions in British Malaya 1874-1941 Policies and Implementation*,” (Jerusalem: The Magnes Press, 1979), s. 6

farklı etnik topluluklara mensup İslam davetçileri, İslam'ın askeri ve siyasi yönünden ziyade sufi karakterini öne çıkararak, gönülleri fethederek gelmiştir.¹⁷ Böylece Malayların mistik evren algılamalarına uygun düşecek ılımlı bir İslam anlayışını pekiştirecek tebliğ metodu kullanılmıştır.¹⁸ Her topluma ulaşılabilecek farklı metotlar vardır. Her metot farkı toplumlarda farklı karşılık bulabilir. Bu yüzden toplumları öncelikle iyi anlamak gerekir. Peygamber efendimizin (sav) bir hadisinde işaret ettiği gibi “İnsanlara akılları nispetinde konuşun.”¹⁹ Sağlıklı ve başarılı bir iletişim kurulabilmesi için insanlara seviyelerine göre, anladıkları dilden, hitap edilmesi gerekir. Bu yüzden İslam davetçilerinin, toplumları ve o toplumlara en uygun olan tebliğ metotlarının ne olduğunu çok iyi bilmeleri gerekmektedir.

Tarihi ve Sosyal Evreler

Her toplumun ve ülkenin olduğu gibi Malay toplumunun da bir arka planı, tarihsel seyri ve sosyal evreleri vardır. Bu evreleri basit bir sınıflamayla gösterecek olursak: Sömürgeler dönemi; bağımsızlık sonrası dönem; Mahathir Dönemi ve Mahathir sonrası dönem diye değerlendirebiliriz. Malay dünyası 1511 yılında Portekizlilerin Melaka limanı ve çevresini işgal etmesi ile doğrudan emperyalist devletler ile karşılaşmaya başlamıştır. En son ikinci dünya savaşı sonrası kısa süreli Japon işgalini (1942-1945) de sayacak olursak dört ayrı devletin işgaline maruz kalmışlardır.²⁰

Sömürgeler döneminin en belirgin safhası Portekizliler ile başlar. Özellikle Portekizliler ve Hollandalıların bölgenin doğal kaynaklarını sömürmekle kalmayıp yerli halka da kötü davranmaları halkın dinlerine daha sıkı bağlanmasına ve İslam'ın toplumun her tabakasına yayılmasına sebep olmuştu.²¹ Maalesef, İslam medeniyet merkezi haline gelen Melaka, 1511 yılında Portekizlilerin işgali ile sona ermiş, Melaka Krallığı yıkılarak yerine 1641 yılına kadar devam edecek olan Portekiz sömürge yönetimi kurulmuştur. Daha sonra 1641 yılında Portekizliler Hollandalılar tarafından bölgeden çıkartılmış, 1975 yılında İngilizlerin bölgeye olan planlarına kadar hâkimiyetleri devam etmiştir. Portekizliler daha çok dini amaçla Katolikliği yaymak için bölgede bulunmuş olmalarına rağmen Hollandalılar bölgenin kaynakları ve ticareti ile meşgul olmuşlardır. Halk Portekizlilerin kendilerine kötü muamelesi yüzünden onların dinine karşı tepki göstererek İslam dinine daha çok bağlanmıştır.²² Bölge 29 yıl (1795-1824) boyunca Hollanda- İngiltere mücadelesine sahne olmuş, bir kaç defa üstünlük el değiştirse de 1824 yılında aralarında yaptıkları bir anlaşma ile

¹⁷ Mohammad Hashim Kamali, “*Islamic Law in Malayasia Issues and Development*,” (Kuala Lumpur: Ilmiah Publishers, 2000), s. 15

¹⁸ Mehmet Ozay, “*Islamic Identity*,” Ibid., s. 24-25.

¹⁹ Ebû Davud, Edeb, 20

²⁰ İsmail Yalçın, Ibid., s. 43.

²¹ Moshe Yegar, Ibid., s. 8-9.

²² Wu Min Aun, “*The Malaysian Legal System*,” (Kuala Lumpur: Pearson Malaysia Sdn Bhd, 2007), s. 7-8

Güneydoğu Asya, Hollandalılar ile İngilizler arasında paylaşılarak sömürge toprakları olarak kayda girmiş ve Malezya toprakları da İngilizlerin kontrolüne geçmiştir.²³

İngilizler 18. yüzyılda dünya siyasetine yön verip, sömürgeci bir güç olarak ortaya çıkmaya başladıktan sonra farklı konumlarda liman şehirlerine ihtiyaç duymaya başladı. Melaka boğazı da Güneydoğu Asya bölgesine açılabilme için kilit noktayı oluşturmaktadır. Bu yüzden, Malay dünyasının stratejik öneme sahip liman şehirlerini çeşitli siyasi oyunlarla ele geçirmeye başladılar.²⁴ 1826 yılında kurdukları Boğazlar Yönetimi ile (Straits Settlements) Penang, Melaka, Singapur üzerinde kazandıkları ayrıcalıkları pekiştirmişlerdir.²⁵ Bölgeye göçmen politikası uygulayıp dışarıdan Çinli ve Hintli işçiler getirterek ülkenin zengin kalay madenlerini, büyük kauçuk ve palmiye yağı plantasyonlarını işletmede kullanmışlardır.²⁶ Yerli halk olan Malayları ise küçük pirinç tarlaları ve basit balıkçılık işleri ile meşgul ederek onları her yönden zayıflatmayı ve kolay yönetilebilir hale getirmeyi hedefleyen politikalar izlemişlerdir.²⁷ Malaylar ise ülkelerine gelen göçmenleri belirli bir süre için gelmiş işçiler olarak düşündükleri için işleri bitince geldikleri yere gidecekleri hayali ile oyalanmışlardır.²⁸ İngilizler bölgedeki ekonomik kazanımlarının yanında siyasi ve hukuki nüfuzlarını gün geçtikçe artırmıştır. 1895 yılında Perak, Selganor, Pahang ve Negeri Sembilan İngiliz koruması altına girmiştir.²⁹ Göçmen olarak gelen yabancılar, zamanla ülkede hak sahibi olabilme mücadelesine girişmiş, sosyal, siyasi ve ekonomik sorunların kaynağı durumuna gelmişlerdir. Bölgenin İngiliz çıkarlarına hizmet etmeye devam edebilmesi adına göçmen stratejisiyle ileriye dönük bir çabanbaşı oluşturulmuş, üzeri külle örtülerek vakti geldiğinde ya da ihtiyaç duyulduğunda kaşınması için beklemeye bırakılmıştır.

İngilizler hâkimiyetlerini birçok alanda olduğu gibi ekonomik, siyasi ve hukuki alanda da iyice artırmış, İslam hukukunun işlevini azaltmak için kadı mahkemelerinin görevlerini üstlenecek İngiliz usulü mahkemeler kurmuşlardır. Bu yeni kurulan mahkemelere İngiliz asıllı ya da İngiliz eğitilmiş hâkimler atanarak, hukuk sisteminin de İngiliz hukuk sistemine uygun

²³ Ibid., s. 6

²⁴ Ibid., s. 8

²⁵ Ahmad İbrahim, Ahilemah Joned, "The Malaysian Legal System," (Kuala Lumpur: Dewas Bahasa dan Pustaka, 1987), s. 23

²⁶ P. C. Campbell, "Chinese Coolie Emigration to Countries within the British Empire," (Longon: P.S. King and Son, 1923), s. 2-25.

²⁷ Abdul Aziz bin Muhammad, "Zakat and Rural Development in Malaysia," (Kuala Lumpur: Berita Publishing, 1993), s. 153; Mohammad Hashim Kamali, "Islamic Law in Malaysia Issues and Development," (Kuala Lumpur: Ilmiah Publishers, 2000), s. 3.

²⁸ Hussin Muttalib, "Islam and Ethnicity," (Singapur: Oxford University Press, 1990), s. 15

²⁹ Salleh Abas, "Traditional Elements of the Malaysian Constitution," *The Constitution of Malaysia: Further Perspectives and Developments*, (ed. F.A. Trindade, H.P. Lee), (Petaling Jaya: Penerbit Fajar Bakti, 1988), s. 6; bkz İsmail Yalçın, "Modern Bir Devlette İslam Hukuku Uygulamaları, Türkiye Malezya Olur mu?," (İstanbul: Karakutu, 2009), s. 45-46.

işlemesi sağlanmış,³⁰ 1956 yılına kadar da aşamalı olarak medeni kanun (*civil law ordinance*) kabul edilerek İngiliz hukuku bütün Malaya Federasyonu'nda ortak hukuk sistemi olarak yerleştirilmiştir.³¹

Ülkede bağımsızlık taleplerinin artmaya başlaması ile 1956 yılında Londra Konferansı toplanmış ve konferans sonrası hazırlanan Anayasa'nın 31 Ağustos 1957 yılında kabul edilmesi ile Malaya Federasyonu'na bağımsızlığı verilmiştir.³² Fakat Federasyon için hazırlanan Anayasa komisyonunda bir tane Malay'ın olmaması oldukça ilginçtir. ³³ İngiliz etkisi altında hazırlanan Anayasa'da ülkenin çoğulcu yapısı ön plana çıkarılırken ülkenin gerçek sahipleri olan Malayların dini anlayışları göz ardı edilmiş, sadece çalışma komisyonunun tavsiyesi ile “hava alma” kabilinden 3. Maddeye “Federasyonun dini İslam'dır” ibaresi eklenmiştir. Bağımsızlıktan sonraki ilk baş yargıç Tun Mohammad Suffian Hashim'in “İslam Anayasa'ya sadece törensel maksatla konulmuştur”³⁴ ifadesi bu düşüncüyü tamamen desteklemektedir.

Bağımsızlık sonrası ülke içerisinde yabancılara verilen haklar ve ekonomideki yerli Malaylar'ın dışlanmışlığı sosyal dengesizliği ve toplumsal barışı tehdit eder duruma gelmiştir. Yabancıların kendi gelenek ve inançlarını koruma altına almış olmalarından dolayı Çin ve civar ülkelerden kovulan Misyonerler için güvenli bir merkez haline gelmiş, Malaylar'ın dini ve etnik kimlikleri tehdit boyutuna ulaşmıştır.³⁵ Bu sebeplerden dolayı, Kamali'nin de bahsettiği gibi, kendi vatanlarında parya durumuna düşmüşçesine iyiden iyiye derin bir güvensizlik içine düşmüşler³⁶ ve yabancıların siyasi, ekonomik ve sosyal konularından dolayı öz güvenlerini kaybetme sınırına varmışlardır.

İngilizler artık bu bölgede zorla kalmanın bir anlamı olmayacağını düşünerek yumuşak bir şekilde ipleri kontrol altında tutmak için Singapur, Kuzay Borneo ve Sarawak'tan da çekilmeye karar verirler. Bunun için “Cobbold Komisyonu” adıyla bir komisyon kurulur. 1962 yılında toplanan komisyonun çalışmaları sonucunda Birleşik Krallığın katılım ile Sabah, Sarawak, Singapur ile 1963 yılında Malezya anlaşması imzalanır ve bu anlaşmaya göre de Federasyon'un adı “Malezya” olarak kabul edilir. Bunun yanında,

³⁰ Ahmad İbrahim, “*Justice in the Sharia Court*,” *Islam and Justice* (ed. Aidit Ghazali), (Kuala Lumpur: Institute of Islamic Understanding Malaysia, 1993), s. 92; Ahmad İbrahim, Ahilemah Joned, “*The Malaysian Legal System*,” (Kuala Lumpur: Dewas Bahasa dan Pustaka, 1987), s. 87.

³¹ Ahmad İbrahim, Ahilemah Joned, “*The Malaysian Legal System*,” (Kuala Lumpur: Dewas Bahasa dan Pustaka, 1987), s. 27-29.

³² Wu Min Aun, *Ibid.*, s. 148-149

³³ Hussin Muttalib, *Ibid.*, s. 23.

³⁴ Mohammad Suffian Hashim, “The Relationship Between Islam and the State in Malaysia,” *Intisari*, Vol. 1, No.1, s. 18; bkz: İsmail Yalçın, *Ibid.*, s. 50

³⁵ Ahmad F. Yousif, “Religious Freedom, Minorities and Islam: An Enquiry into the Malaysian Experience,” (Kuala Lumpur: Thinkers Library, 1998), s. 59.

³⁶ Mohammad Hashim Kamali, “*Islamic Law in Malayasia Issues and Development*,” (Kuala Lumpur: Ilmiah Publishers, 2000), s. 4

İngiliz stratejisi gereği, petrol zengini Brunei Sultanlığı federasyona katılmayı kabul etmemiş, Singapur da Çinli nüfusun ağırlıklı olmasından dolayı 1965 yılında Federasyondan ayrılarak ayrı bir ülke olmaya karar vermiştir.³⁷

Yabancıların her sahada, özellikle ekonomide söz sahibi olmaya başlamalarıyla, yerli Malaylar'a (Bumi Putra) tanınan hakların da kaldırılması konusunda cesaret kazandılar. 1969 seçimlerinde Muhalefetteki Malay olmayan etnik partiler, seçim kampanyalarını bu bahsettiğim ayrıcalıkların kaldırılması üzerine yoğunlaştırmışlardı. Hassas bir etnik yapı üzerine kurulu olmasına rağmen Malaylara tanınan hakların alınmasına yönelik propagandanın kanlı olaylara sebebiyet vereceğini düşünememiş olmalı ki "13 Mayıs kanlı olayları" olarak tarihe geçecek ciddi bir etnik kavgaya sahne olmuştu Malezya. 10 Mayıs 1969 seçimlerinden başarı ile çıkan etnik muhalefet de iyice haddini aşarak Kuala Lumpur sokaklarında "Malaylar köyünüze geri dönün" sloganlarını atıp, domuz eti ile Müslümanları iyice kışkırtmışlardı. Ortam gerilmiş, Müslümanların onurları ile oynayan etnik gruplara Cihat ilan etmeleriyle sokakları kan gölüne döndü. Resmi rakamlara göre 196 kişi ölmüş, 439 kişi yaralanmış ve 9143 kişi de tutuklanmış,³⁸ 753 farklı kundakçılık olayı ile 211 araç ciddi anlamda tahrip edildi. Arkasından hemen hükümet sokağa çıkma yasağı ilan etmiş, 2000 Kraliyet Askeri birliği ile 3600 polis güvenlik güçlerinin kontrolü ele alması için görevlendirilmiş, 300 den fazla Çinli aile de Merdeka Stadyumuna götürülmüştü.³⁹

Sonuç itibari ile Malezya hassas etnik dengeler üzerine oturan bir ülke. Bu yüzden Parlamantonun feshedilmesi ile ülkenin başbakanı olan Tunku Abdul Rahman yerini Tun Abdul Razak'a bırakmış, sultanların konumları, İslam'ın resmi din oluşu, Malaylar'ın "Bumi Putra" konsepti, vatandaşlık hakları gibi konular, hassas konular olarak ilan edilip tartışılması yasaklanmıştır. Ayrıca yerli Malaylar'ın ekonomik anlamda kalkınmaları için yeni başbakan 1971 yılında "Yeni Ekonomik Plan" (NEP) projesini uygulamaya koymuştur.⁴⁰ Bu dönemde müslümanların hac ihtiyaçlarını karşılamak ve sorunlarına çözüm üretmek için kurulan Hac Tasarruf Şirketi ve İslami Refah ve Tebliğ Derneği (PERKİM: Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia) ileriki dönemlerde ciddi hizmetler verecektir.⁴¹

Tun Abdul Razak'ın halefi bir Türk asıllı olan Tun Hüseyin Onn'un yerine gelen Mahathir ile birlikte Malezya her sahada hızlı bir tempoya girmiş, modern Malezya'nın temelleri atılmaya başlanmıştı. 40 yıllık siyasi hayatında önemli kilometre taşları yerleştiren

³⁷ Ahmad İbrahim, Ahilemah Joned, "The Malaysian Legal System," (Kuala Lumpur: Dewas Bahasa dan Pustaka, 1987), s. 11-12

³⁸ S. Ahmad Hussein, "Islam and Politics in Malaysia 1969-1982: The Dynamics of Competing Traditions," PhD Dissertation, Yale University, 1988, s. 128

³⁹ Wikipedia, bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/13_May_incident_%28Malaysia%29 (erişim: 24 Haziran 2014).

⁴⁰ Norhashimah Mohd. Yasin, "Islamisation, Malaysianisation: A Study on the Role of Islamic Law in the Economic Development of Malaysia: 1969-1993," (Kuala Lumpur: A.S. Noordeen, 1996), s. 163

⁴¹ Hasan T. Kösebalan, *Güneydoğu :Asya'da İslam ve Siyaset,* (İstanbul: İlke Yayıncılık, 1997), s. 47-48

Mahathir sadece Malezya için değil aynı zamanda İslam Dünyası için de önemli bir şahsiyettir. Asıl görevi tıp doktoru olan Mahathir 7 yıl kendi işi ile meşgul oldu. 21 Yaşında olmasına rağmen yeni kurulan Milli Birleşik Malay Örgütü'ne (UMNO: United Malays National Organisation) katılmış ve 1964 yılında Meclise girmişti. Doğruları açıkça söylemekten çekinmediği için dönemin başbakanına yazdığı “Malaylar’ın ihmal edildiği” konulu bir mektuptan dolayı partiden ihraç edilmiştir. Daha sonra UMNO liderlerini etkileyici “Malay İkilemi (The Malay Dilemma)” isimli Malay toplumuna yönelik vizyonunu belirleyen çalışmasından dolayı yeniden Meclise girmiş ve 1974 yılında Eğitim Bakan’ı olmuştur. Karizmatik ve fırsatları iyi kullanma özelliğinden dolayı da 7 yıl sonra başbakanlık koltuğuna oturup yapmak istediği değişimi özgürce yapabilmek için kollarını sıvayarak öncelikle ekonomide Japon modelini esas aldı. Çok kısa sürede ülkesini otomobil, elektronik ve teknoloji ihraç edebilir konuma getirdi. Ülkenin “devlet eliyle İslamlaştırmaya tabi tutulması”, Müslüman Üniversite Öğrenciler Birliği’ni (ABIM) kuran karizmatik özelliği ve entellektüel yapısı ile dikkatleri çeken Enver İbrahim’i kendi safına çekmesi Mahathir’in siyasi zekâsının ve toplumsal gelişmeleri okuyabilme⁴² kabiliyetinin olduğunu gösterir. Ayrıca Malezya, Asya ve İslami değerleri savunarak Batı’ya karşı alternatif olabileceğini ifade eden söylemlerle hem İslam Dünyası’nda hem de gelişmekte olan ülkelerde ciddi taraftar topladı.

Mahathir’in akıllı çalışmaları ile devlet meşruiyetinin İslamileştirme çabalarına “resmi bir yönelim” kattığı düşünülmektedir. Ayrıca ülkede ekonomik kalkınmanın Müslüman Malaylar arasında da canlanabilmesi için İslami değerleri modern kalkınmacı hamlelerin katalizörü kılınmaya çalışılmıştır.⁴³ Bunun yanında Mahathir’in İslamileştirme çalışmaları, özellikle seküler-milliyetçi UMNO yönetim kadrolarına karşı tek İslami alternatif olarak ortaya çıkan PAS’ı saf dışı etmeye yönelik bir proje olarak görülmesi⁴⁴ de bu İslamileştirme projelerinin samimiyetinin sorgulanmasını gündeme getirmiştir.

22 yıllık başbakanlık döneminde (1981-2003) her gelişmenin altında Mahathir’in parmağı vardır denilebilir. 31 Ekim 2003’te kendi isteği ile ve kendi ifadesi ile “Dünya üzerinde, kendi isteğiyle emekliye ayrılan ilk diktatör ben olacağım...” diyerek başbakanlıktan istifa eden Asya’nın en uzun süre görevde kalan seçilmiş lideri Mahathir zeki ve yararlı siyasetiyle ülkeyi kısa sürede Asya Kaplanı haline getirmiştir. Bunun yanında kendisine rakip olabilecek Enver İbrahim’i eşcinsellik ve yolsuzluk komplo teorileri ile başa bırakarak önündeki siyasi tek engeli de bertaraf etme oyununu oynadığı söylenir.

⁴² Mehmet Özay, “Malezya’da Din-Devlet İlişkisine Kısa Bir Bakış: Dr. Mahathir Mohamad Dönemi İslamlaştırma Politikaları ve Yansımaları,” *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Vol. 2, No. 1, March 2013, s. 115.

⁴³ *Ibid.*, s. 122.

⁴⁴ *Ibid.*, s. 124.

Mahathir ile aramızda geçen özel bir konuşmada Enver'in ülkeye ihanet ettiğini ve o yüzden dışlamak zorunda kaldığını ifade etmişti. Bu iddianın muhalefet tarafından kabul edilebilirlik durumu ülke siyasetinin arka kapılarında gizli olarak sürekli tartışma konusu olarak kalacağı benziyor. Mahathir'in Enver'i devlet hizmetinden ve Milli Birleşik Malay Örgütü (UMNO: United Malays National Organisation) partisinden kovması ile birlikte ülke içinde siyasi düşmanlıklar da doğmaya başlar; Enver'in yakınları tutuklanırken, taraftarlarına da baskı ve yıldırma politikaları uygulanarak, 1999 yılı ortalarında yaklaşık 400 yakın mesai arkadaşı UMNO partisinden uzaklaştırıldı ve işlerini kaybettiler.⁴⁵ Zaten Enver İbrahim'in vizyonu 1996 yılında hem Başbakan Yardımcılığı hem de Ekonomi Bakanı görevini yürütürken yayınlamış olduğu "The Asian Renaissance" adlı kitabı gelişmeleri bütün boyutları ile ortaya sermekteydi.⁴⁶

Mahathir sonrası dönem farklı olması gerekirken bir anlamda, Mahathir döneminin devamı olmuştur ve İslam Medeniyeti çalışmalarında enstitüleşmeye gidildiği dönem olarak tanımlanmıştır. Abdullah Bedevi (Tun Abdullah bin Haji Ahmad Badawi) Mahathir'in Enver İbrahim'i hapse göndermesinden sonra Başbakan Yardımcılığından boşalan koltuğa oturmuş ve akabinde 2003 yılında Mahathir'in istifa etmesinden sonra da hazır bekleyen 5. Başbakanlık koltuğuna oturmuştu. Özellikle Bedevi'nin İslami Araştırmalar fakültesinden mezun olması halk nezdinde büyük güven bırakmış ve 2004 yılındaki genel seçimde Malezya İslam Partisi'nin (PAS: Pan-Malaysian Islamic Party) çoğunluğun oylarını almasını sağlamıştı.⁴⁷

Bedevi de Mahathir'in İslamileştirme projesine farklı bir konseptle katkı sağlamayı hedeflemiş, İslam Hadhari (İslam Medeniyeti) programını ciddi anlamda devam ettirmiştir. 1957 yılında Tunku Abdul Rahman tarafından kurulmasına rağmen Bedevi bu konsepti canlı bir şekilde dillendirildiği için fikir babası olarak bilinir. Bu program devlet politikası olarak kabul edilmiştir. Bu politika 10 temel prensipten oluşur, bunlar: Takva ve Allah'a iman; Adil ve Güvenilir yönetim; Özgür ve Bağımsız halk; Güçlü bir takipçilik ve Bilgide uzmanlaşma; Dengeli ve kapsamlı bir ekonomik kalkınma; Halk için kaliteli bir yaşam biçimi; Azınlık grupların ve kadınların haklarının korunması; Kültürel ve ahlaki bütünlük; Doğal kaynaklar ve çevrenin korunması ve son olarak Güçlü savunma yetenekleridir.⁴⁸

⁴⁵ Gordon P. Means, "Political Islam in Southeast Asia," (Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2009), s. 144

⁴⁶ Ibid., s. 134

⁴⁷ Syed Serajul Islam, "The Politics of Islamic Identity in Southeast Asia," (Singapur: Thomson, 2005), 128.

⁴⁸ Saim Kayadibi, Ahmad Hidayat Buang, "The Role of Islamic Studies in Muslim Civilization in the Globalized World: Malaysian Experience," *Jurnal Hadhari* 3 (2) (2011) 83 - 102, s. 96; Abdullah Haji Ahmad Badawi, 2006, "Islam hadhari: a model approach for development and progress", (Kuala Lumpur: MPH Group Publishing, 2006), s. 44-45; bkz: Abdullah Haji Ahmad Badawi, "Pembangunan Modal Insan: Human Capital Development", (Kuala Lumpur: National Institute of Public Administration (Institut Tadbiran Awam Negara - INTAN, 2006).

Hâlihazırdaki Başbakan Datuk Seri Mohd Najib Tun Abdul Razak ile Milli Birleşik Malay Örgütü (UMNO: United Malays National Organisation) Malezya'nın bağımsızlığı ile birlikte tek parti başarısını sürdürmeye devam ettirmektedir. Aynı şekilde Türk asıllı olan bu Başbakan da her ne kadar Mahahtir'den farklı bir devlet politikası uygulamaya çalışıyor görünse de yapılan çok da farklı bir şey yok. Malezya'nın Milli Birlik ve bütünlüğünü sağlamak için geliştirilen Tek Malezya (Satu Malaysia) konsepti en başarılı söylem olarak biliniyor. Her ne kadar, Malaylar'a karşı pozitif ayrımcılık yapılıyor olsa da bu Malezya'nın bir Malay ve İslami değerleri yaşatan devlet olarak kalması için yapılması zorunlu olan bir strateji olarak görülüyor. Çünkü 13 Mayıs 1969 tarihinde kanlı hatıra olarak zihinlerde iz bırakan hadiseyi tekrar kimse yaşamak istemiyor.

Tek Malezya (Satu Malaysia) Konsepti

Çok dinli, çok dilli, çok kültürlü bir toplumda düşünülebilecek en birleştirici sosyal mühendislik stratejilerinden biri olarak düşünülebilir Tek Malezya (Satu Malaysia) konsepti. Bu konsept şu anda yönetimde olan Başbakan Datuk Seri Mohd Najib Tun Abdul Razak liderliğindeki hükümetin birleştirici devlet politikasıdır. Bu politika 3 Nisan 2009 tarihinde Başbakan'ın yaptığı koltuğa oturuş konuşmasında tanıtıldı. Projenin taslağı ve gelişmesi daha önce devam eden bir kampanyanın geliştirilmiş halidir. 16 Eylül 2008 günü Başbakan'ın parlamentoda kabine üyelerini, hükümet kurumlarını, memurları etnik uyum, ulusal birlik ve etkili yönetim için çağrıda bulunması ile gündem oluşturmaya başlamıştır.⁴⁹ Bu proje çerçevesinde “sekiz değer” canlı tutulup yaşatılacaktır. Bu değerler: sebat, mükemmellik, kabul etme, sadakat, eğitim, tevazu, dürüstlük, fazilet.⁵⁰ Bu prensiplerin toplumun bütün kesimleri tarafından uygulanıp içselleştirilmesi ile aralarında meydana gelen sorunların da bertaraf edilebileceğine inanılıyor. Daha önce yaşanmış olan 13 Mayıs 1969 kısa süreli etnik çatışma gibi benzer olayların yaşanması da önlenmiş olacak. Birlik ve beraberliği güçlendirici bir yaklaşımın daha önce Hz. Peygamber (sav) tarafından Medine'de birlikte yaşayan vatandaşları bir araya getiren Medine Sözleşmesi (Constitution of Madina) bir anlamda “Tek Malezya” konseptine örnek gösterilebilir. Bu bakış açısı ile “Tek Malezya” konseptinin ülkenin birlik ve beraberliğini sağlayacağına ve Birleşik Malezya anlayışını güçlendirip tazeleyeceğine inanılıyor.⁵¹ Bu strateji ile birlikte yaşamak zorunda olan farklı toplumların

⁴⁹ Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Najib_Razak (erişim: 27 Haziran 2014)

⁵⁰ Bkz: <http://www.1malaysia.com.my/en/> (erişim: 27 Haziran 2014); Yusri Muhamad Ramli, Tengku Ghani Tengku Jusoh, “Najib Razak's 1Malaysia and Charter of Medina's One Ummah: Comparative Perspective,” *International Journal of Business and Social Science* Vol. 3 No. 2, 95-101 [Special Issue – January 2012], p. 96.

⁵¹ Yusri Muhamad Ramli, Tengku Ghani Tengku Jusoh, “Najib Razak's 1Malaysia and Charter of Medina's One Ummah: Comparative Perspective,” *International Journal of Business and Social Science* Vol. 3 No. 2, 95-101 [Special Issue – January 2012], p. 95.

hem etnik hem de dini kimlikleri korunarak barışçıl bir şekilde gelişmelerini devam ettirebilecekler.

Böylesi çok dinli toplumlarda Müslümanların konumu incelenecekse bu Tek Malezya (Satu Malaysia) konseptinin de göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Hem kültürel hem de dinsel çeşitlilik arz eden Malezya'nın sosyal yapısı bu birleştirici misyon ile gücünü ve enerjisini kalkınmasına yönlendirebilir. Dış güçler, Malezya'nın farklı etnik yapıdan oluşumunu dezavantaja çevirerek kendi isteklerinin göz önünde bulundurulması için çoğu zaman kullanmak istemişlerdir. Malezya'da da sosyal çatışmaları yok edebilmek için ortaya atılan bu "Tek Malezya" konsepti de Malezya açılımı olarak değerlendirilebilir. Vizyon sahibi liderler ve ferasetli halkların ortaklaşa çalışması ile sorunların aşılması mümkün değil. İnsan faktörünün olduğu her yerde sorun olabilir, yeter ki insanlar çözüm odaklı olsunlar, kesinlikle bir çözüm yolu bulunacaktır. Bir başka ifade ile şeytanlarla ortaklaşa çalışan dış güçlerin sinsi plan ve menfaatlerinin oyuncağı durumuna gelme zayıflığına düşmesinler. Farklılıkları avantaja çevirebilmek de yine dirayetli ve ferasetli şahsiyetlerin elinde.

Milli birliği sürekli canlı tutabilmek için Malezya'da bu konsept halkta yankı uyandırabilecek şekilde canlı bir olgu haline geldi. Öyle ki toplumun her kesiminde din, dil, ırk ayrımı gözetmeden herkes bu konsepti içselleştirmişe benziyor. "Tek Malezya" anlayışı ülkeyi oluşturan toplumların her kesiminde, hemen hemen kamusal alanın tamamında görülebiliyor. Bu konsept ile birlikte gerek dini gerekse etnik kimliğin korunarak enerji ve sosyal güç potansiyelinin ülkenin kalkınmasına yönlendirme düşüncesi hedeflenmiştir. Başarılı olduğu da söylenebilir. Kısa sürede Malezya'nın Asya Kaplanları arasına girmiş olması, yaşam standartlarının oldukça iyi olması, farklılıklara rağmen bir hedefte birleşilebilmesi bu projenin apaçık başarılı olduğunu gösterebilir. Görülen o ki daha önceki Başbakanların da anlam olarak tek Malezya anlayışını ülkenin yürütme, kanun koyma ve yargı mercilerinde, eğitim ve hukuk kurallarını kapsayan farklı projeler geliştirmişlerdi. Bir etnik grup diğer etnik grubu her hali ile kabul edebilir ve farklılığı bir zenginlik olarak Malezya'nın bir değeri ve varlığı ve kimliği olarak görebilir.⁵² Bu anlayış da sosyo-psikolojik olarak çok dinli ve halklı Malezyalılar arasında ortak bir ülke bilincinin oluşturulmaya çalışıldığını gösteriyor. Ne kadar başarılı olduğunun net bir şekilde görülebilmesi ise geniş araştırmaya ihtiyaç vardır.

"Tek Malezya" konseptinin başarılı olabilmesi için hiç kuşkusuz bütün tarafların bir birlerine karşı samimi olmaları gerekir. İhanet edilmemesi gerekiyor, ediliyorsa zaten ortak

⁵² Abdul Rahim Tarmizi, "1 Malaysia bukan asimilasi," *Utusan Malaysia*, 16 April 2009, bkz: Yusri Muhamad Ramli, Tengku Ghani Tengku Jusoh, "Najib Razak's 1Malaysia and Charter of Medina's One Ummah: Comparative Perspective," *International Journal of Business and Social Science* Vol. 3 No. 2, 95-101 [Special Issue – January 2012], p. 96.

bir ülkü ve ülke bilinci oluşmamış demektir. Bunun yanında kendi gözlemlerime dayanarak bir tespitte bulunmam gerekirse, bu ülkede yaşayan her fert, her ne ırkından ve dininden olursa olsun kendilerini Malezyalı olarak kabul ediyorlar. Katıldığın yüzlerce toplantı ve atölye çalışmalarından kalan görüşüme göre Malezyalı olmayı içselleştirmişler. Hiç bir zaman bir Çinlinin ben Çinliyim dediğini, ya da bir Hintlinin ben Hintliyim dediğini duymadım. Hatta Malezyalı olmaktan çok gurur duyduklarına müşahade ettim. Kendi aralarında eşitsizlik veya çifte standart olarak algılanan konular ya da kurallar var mı? Sorusunu kapsayan konu daha çok ülkenin gerçek sahipleri olma konusu ile ilgili “Bumi Putra” meselesine gelip dayanabilir. Bu konu da çok fazla üzerinde durulacak bir konu değil. Yerli Malaylar’ın dışardan işçi olarak getirtilen yabancılara karşı tamamen haklarından mahrum bırakılmaması için önlem olarak alınmış bir pozitif ayrımcılıktan başka bir şey değil. Bu tür kural ya da kanunlar her ülkede olabilir. Genel çerçevede devletin vatandaşı olan hiçbir ferde ayrımcılık yaptığı düşünülemez zaten kanunlara aykırı.

Bumi Putra’nın (Yerli Malaylar) Konumu

Yukarıda değinildiği gibi Malezya hassas etnik dengeler üzerine oturan bir ülkedir. 13 Mayıs 1969 kanlı olaylarının verdiği tecrübe ile birlikte bu hassas dengelere daha da hassas bir şekilde yaklaşılması gerektiğine karar verildi. Toprağın oğlu veya ülkenin çocuğu anlamına gelen “Bumi Putra” Malezya’da ülkenin yerli ilk sahipleri anlamına geliyor. Ülkenin varlık çilesini çekenlerin, toprağın asıl sahipleri olması açısından dışardan gelen ya da getirtilen ve sonradan Malezya vatandaşı olan Çinli ve Hintlilerden farklı haklara sahip olması gerektiğine inanılıyor. Haksız da sayılmazlar. Aynı uygulamayı Batılı ülkeler kendi topraklarında nasıl gizliden gizliye uyguluyorlarsa Asya’nın halkı da aynı şekilde uygulama hakkına sahip olmalıdır. Amerika kıtasını, Avusturalya kıtasını istila eden Batılılar sopayı ellerinde tutmalarından dolayı yerli halkı yok edip kendi menfaatleri için her şeyi altüst etmeleri ile farklı ülkelerde de aynı uygulamaların aynı zihniyet ile devam etmesini istiyor olmaları, ya da kendi menfaatlerine hizmet edici faktörleri getirmeleri haklı olmalarını gerektirmez. Yerli Malaylar’a göre misafir misafirliğini bilmeli, ev sahibi de ev sahibi olduğunun farkında olmalıdır. İşte bu anlayıştan hareketle ülke içinde yaşayan misafirler ile ev sahipleri arasında sıkıntı yaşanmaması için Sultanların konumları, İslam’ın resmi din oluşu, Malaylar’ın “Bumi Putra” konsepti, vatandaşlık hakları gibi konular hassas konular olarak ilan edilip tartışılması yasaklanmıştır.⁵³ Ülkede Bumi Putralar’a yapılan pozitif ayrımcılığın kaldırılmasına yönelik yükselen sese rağmen, ülkenin hassas dengeleri

⁵³ Norhashimah Mohd. Yasin, “*Islamisation, Malaysianisation: A Study on the Role of Islamic Law in the Economic Development of Malaysia: 1969-1993*,” (Kuala Lumpur: A.S. Noordeen, 1996), s. 163

düşünülerek, üniversiteye girişte uygulanan kota için ve farklı reform çabalarına rağmen pozitif ayrımcılık politikası yürürlükte kalmış, herhangi bir ilerleme kaydedilememiştir.⁵⁴

Allah (cc) İsmi Kullanma Problemi

Birlikte huzur içinde yaşayabilmek için farklılıklara tahammül etme anlayışı sürdürülebilir bir sosyal yaşam için vazgeçilmez şarttır. Malezya’da yaşayan insanlar da farklı dinlerine rağmen bu değeri benimsemişler. Çinliler ekseriyetle Budist, Hintliler de Hindu, Malaylar da Müslüman olmalarına rağmen farklı üç ayrı dinin barış içerisinde yaşayabilme yolu keşfedilmiş. Zamanla küçük çaplı problemler olmamış değil, ama sağduyu ile ortaya çıkan sorunlarını çözmeyi başarmışlar. Her grubun dini yaşam sahasına müdahale edilmediği müddetçe kimse kimsenin dinine karışmayı istemiyor. Zaten Çinliler dünyevileşmiş ruhlarını maddi değerlerle tatmin etme ile meşgul olduklarından dinleri de bu nokta üzerine yoğunlaşmış. Hintliler, mistik bir yaşam içerisinde kendilerine algısı zor bir dünya kurmuşlar, dışarda cereyan eden hadiseler pek de umurlarında değil. Son dönemde onlar da Çinlilerden oldukça etkilenmişler ki ticaret hayatında kendilerini göstermekle meşguller. Değişik dinler arasında farklı sorunları kendi aralarında geliştirdikleri, özel bir tabirle söylemek gerekirse, “benim dinime karıştıktan sonra ben senin dinine karışmam, yani senin dinin sana benim dinim bana” yöntemi ile halletmişler zaten.

Bunun yanında gizliden gizliye Batılı misyoner grupların ciddi anlamda toplumu Hristiyanlaştırma projelerinin olduğunu da göz ardı etmemek gerekiyor. Özellikle yerli Malaylar arasında ve Çinliler arasında Hristiyanlığı yayma çalışmaları çok fazla. Bu çalışmalarını daha da sinsileştirmek için Allah (cc) kelimesinin kullanımı üzerinden misyonerlik çalışmalarını yürütmek istemelerini Malay Müslümanlar fark ettiler ve bu konuda önlem alınmasını devletin yüksek kurumlarından talepte bulundular. Öyle ki dini hassasiyeti olan bazı gruplar Kilise yakmaya kadar işi vardırıdılar. Daha sonra uzun tartışmaların ve hukuk mücadelesinin sonunda Malezya Yüksek Mahkemesinin “Allah” kelimesinin Hristiyanlarca kullanılmasının yasaklanması kararı⁵⁵ ile tartışmalar bitti ve halk normal yaşamına döndü. Bu konuda akademisyenler de ciddi makaleler yayınlayıp küçük kitapçıklar neşrettiler. Allah (cc) kelimesinin tarihte kullanımını ve Hristiyanların kullanmak istemelerinin asıl nedenlerini ve Misyoner çalışmalarının hakikatini anlatan “*Christians in*

⁵⁴ Philip G. Altbach, Jamil Salmi, “Akademik Mükemmeliyete Giden Yol, Dünya Çapında Akademik Üniversiteler Oluşturmak,” Çeviren Kamil Yamaç, (Washington: The World Bank, 2011) s. 108

⁵⁵ The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2014/jun/23/malaysia-highest-court-allah-bible-ban> (Erişim: 02 Temmuz 2014).

Search of a Name for God: The Right to Allah” araştırması bu konuya ışık tutabilir.⁵⁶ Sorunların çözümü yine sağlıklı sağduyu sahibi yönetimlerin iradesini ortaya koyması ile çok kolay bir şekilde çözüme kavuşabiliyor. Malezya hassas dengeler üzerine oturmuş bir toplum yapısına sahip. Bu değerler koruma altına alınmazsa kaos ve sosyal problemlerin ortaya çıkması kaçınılmaz.

Maalesef Batılı güçler yıllarca sömürdükleri saf, iyi niyetli Malay halkını kendi kontrollerinden çıkmakta olduğu öngörüsüne vardıklarından sürekli toplumun temel dinamikleri ile oynama stratejileri geliştirip kendilerine bağımlı kalacak bir devlet siyaseti oluşturmaya çalışmaktalar. Planladıkları birçok hesabın tutmayışı onları farklı yöntemler aramaya itmiştir. 1969 olaylarından sonra Malaylar’a biçilmek istenen rol büyük sosyal evrimlere konu olmuş, asıl amacın entelektüel bir Malay toplumu oluşturmaktan ziyade “okuryazarlıkla sınırlı ve bu anlamda babalarından daha nitelikli çiftçi ve balıkçı toplumu”⁵⁷ oluşturma hedeflerinden sapma olmuştur. Nihayetinde “İngilizler eliyle açılan eğitim kurumlarından, bağımsızlık sonrasında Çinli ve Hintli unsurlarla yarışabilecek şehirli, orta sınıf, ekonomik anlamda üretken ve ‘tüketici’ bir Malay toplumunun inşası olmuştur.”⁵⁸ Bu yargının yansıması Malay toplumunun özellikle düşünen kesiminde kendi değerlerine yaraşır bir dünya görüşünün varlık kazanması birilerini rahatsız etmiyor değil. Ama yine de entelijensiyanın varlığı, sağduyulu ve ferasetli yönetimlerin oluşumlara yaklaşımları her türlü sorunların üstesinden gelebilme hassasiyetine sahip olduklarını göstermektedir.

Çok Hukukluluk ve Dini Çoğulculuk

Dini hayatı yaşamada Malezya’da hiçbir zaman sorun yaşanmadı denebilir. Zaten, yukarıda da belirtildiği gibi Malaylar İslam dinini seçmeden önce de farklı güçlü tabiat varlıklarına tapıyorlar ve onlardan medet umuyorlar, onlarda var olduğu düşünülen gizli güçlere inanıyorlardı.⁵⁹ Bu yüzden her toplumda olduğu gibi Malay toplumunda da dine karşı, ya da bir şeye inanma ihtiyacı daima var olagelmıştır. Sömürge dönemlerinde bile Emperyalist güçler halkın dini değerlerine dokunmamışlar, onların dilleri ve hukuk sistemleri ile daha çok ilgilenmişlerdir. Daha önce kullanılmakta olan İslam Hukuku’nun yerine kendi İngiliz hukuk sisteminin getirilmesi, yazım dili olan Arap harflerinden oluşan “*Jawi*” dilinin

⁵⁶ Mohamed Ajmal bin Abdul Razak Al-Aidrus, “*Christians in Search of a Name for God: The Right to Allah*,” (Kuala Lumpur: Institut Antarabangsa Pemikiran dan Tamadun Islam, 2013).

⁵⁷ Khasnor Johan, “Educating the Malay elite : the Malay College Kuala Kangsar, 1905-1941,” (Kuala Lumpur : Pustaka Antara, 1996), 29, bkz. Dünya Bülteni: <http://www.dunyabulteni.net/haber/224843/55-yilinda-malezya> (Erişim: 02 Temmuz 2014)

⁵⁸ Dünya Bülteni: <http://www.dunyabulteni.net/haber/224843/55-yilinda-malezya> (Erişim: 02 Temmuz 2014)

⁵⁹ Amran Kasimin, “*Religion and Social Change Among the Indiginious People of the Malay Peninsula*,” (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1991), s. 231.

kaldırılarak latin alfabesinin getirilmesi ve halkı tarihinden ve entelektüel geçmişinden koparma politikası uygulanmıştır.

Her ne kadar son zamanlarda bölgeyi gizliden gizliye Hristiyanlaştırma çalışmaları artmış olsa da Müslüman halkın dini hassasiyetleri ve bağlılıkları yüzünden başarılı olunamamıştır. Daha önce tarihi tecrübeden de bildiğimiz gibi, sömürge devletleri Hollandalılar ve Portekizlilerin bölgenin doğal kaynaklarını sömürürken halka kötü davranmaları Hristiyanlıktan uzak durmalarını sağlamış ve Çinliler hariç Hristiyanlık burada yayılamamış, tersine halk İslam dinine daha da sıkı bağlanmış ve toplumun her kesiminde dinin yayılmasına da sebep olmuşlardır.⁶⁰ Malezya doğal olarak, İngiliz politikası ile çok dinli bir toplum haline getirilmiştir. Ayrıca bölgede Budist ve Hindu krallıkların kurulmuş olması Budizm'in ve Hinduizm'in de kültürleri ile bölgede varlığını sürdürmesine neden olmuştur.⁶¹ Malezya'da yaşayan Müslümanların mezhep yapısı farklılık gösterse de iki temel mezhep çoğunluğu oluşturmakta, Hint kökenli Müslümanlar Hanefi, yerli Malaylar ise Şafi mezhebindedirler.⁶² Hatırlayacak olursak Malezya'nın nüfus yapısı bir anlamda dini çoğulculuk yapısını da yansıtır. Şu anda 30.132.348 nüfuslu⁶³ Malezya'nın 2010 yılı nüfus sayımına göre % 61,3 Müslümanlar, % 19,8 Budistler, % 9,2 Hristiyanlar, % 6,3 Hindular, % 1,3 Konfüçyüsler ve geri kalanını da farklı din mensupları oluşturmaktadır.⁶⁴ Buna ek olarak Doğu Malezya yarımadasındaki bazı kabileler ile Batı Malezya'daki yerli Malay "Orang Asli" denilen yerliler animist inançlarına olan bağlılıklarını sürdürmektedirler.⁶⁵

Dini özgürlük Malezya'da Federal Anayasa'nın 11. maddesinin 1. fırcasına göre güvence altına alınmıştır. Kişi dinini özgürce ikrar edebilir, uygulayabilir, yayabilir.⁶⁶ Ayrıca 2. fırcasında "Hiçbir kimse, kendi dışında, mevcut bir dinin geliştirilmesi veya yayılması için herhangi bir özel vergi ödemek zorunda bırakılamaz"⁶⁷ maddesi ile dini faaliyetlere de tam bir özgürlük getirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında dini hayat Malezya'da garanti altına alınmıştır denilebilir. Fakat hassas bir konu hem Müslümanları hem de gayri Müslimleri ilgilendirmektedir. O da din değiştirme "irtidat-apostasy" konusudur. Konu oldukça tartışmalı olmasına rağmen, şartları ve konumu uygun olduğu zaman İbni Abbas'tan rivayet edilen hadisi şerife göre kişi öldürülür "Kim ki Müslüman olduktan sonra dinini değiştirirse

⁶⁰ Moshe Yegar, *Ibid.*, s. 8-9.

⁶¹ Wu Min Aun, *Ibid.*, s. 2

⁶² Sharifah Zaleha, Syed Hassan, Sven Cederroth, "Managing Marital Disputes in Malaysia: Islamic Mediators and Conflict Resolution in the Syariah Courts," (Surrey: Routledge Curzon, 1997), s. 28

⁶³ Bkz: <http://www.statistics.gov.my/portal/index.php?lang=en> (Erişim 03 Temmuz 2014)

⁶⁴ Bkz. <http://www.statistics.gov.my>. (Erişim 19.06.2014)

⁶⁵ Andrew Harding, "Islamic Law in Malaysia," *Yearbook of Islamic and Middle Eastern Law*, Vol. V, 1995/2.

⁶⁶ Tommy Thoma, "Freedom of Religion and Registration of Religious Groups," *The Journal of the Malaysian Bar, INSAF* (2004) XXXIII No 2,(15-38), s. 15.

⁶⁷ *Ibid.*, s. 22.

öldürülür”⁶⁸ Din değiştirme dini olduğu kadar siyasi bir konudur. 1998’ de birkaç irtidat olayı vuku bulunca hükümet de önlem alma ihtiyacı hissetti. Özellikle 2005 yılında 840 kişinin irtidatta bulunmak için başvuruda bulunmuş ve 62 kişinin dinden dönmeyi gerçekleştirmiş olması yüzünden hükümet şöyle bir önlem almak zorunda kalmış, “İslam dininden çıkmak isteyen ya da hâlihazırda çıkmış olan kişi eğer İslam Dinini kötüleyici hiçbir faaliyete katılmıyor, ya da katılmadı ise kendisine ceza uygulanmaz.”⁶⁹ Bu bağlamda insanların kafasını kurcalayan bu hassas konu çok dinli Malezya’da devletin el atması ile de aydınlatılmış oldu. Her hangi bir problem olduğu zaman çoğu zaman devletin müdahalesi ile kısa sürede çözüme kavuşabiliyor. İşte bu yüzden devlet otoritesinin çözüm odaklı olması çok önemli.

Hristiyanlar da bölgeyi misyonerlik çalışmalarına müsait hale getirebilmek için hükümeti zor durumda bırakmaktan da boş durmamaktadırlar. Başbakan Najib’in bir bölge ziyaretinde 26 Aralık 2010 tarihinde Başpiskopos Pakiam, *apostasy* kanunu hakkında endişelerini dile getirerek devletin İslami otoriteler tarafından Sabah bölgesinde uygulamaya koyması halk nezdinde korkuya ve kaosa yol açacağını ifade ederek endişelerini dile getirebilmişti.⁷⁰ Aslında Malay yönetiminin irtidat yasasını yürürlüğe koymasının asıl nedeni İslam’ın kutsallığının korunmasıdır. Bu sebeple cezalandırılabilir konular içerisinde değerlendirme gereği duymuştur.⁷¹

Dini çoğulculuğun yanında çok dilliliğin de yaşandığı Malezya’da, dünya standartlarında ve küresel konumda yer alabilmek için ortak dil değişimine de gitmişti. 1980’li yıllardan beri çok uluslu şirketlerin doğrudan Malezya’yı yatırım merkezi seçmeleri ile birlikte ortak bir dil ihtiyacı da gündeme gelmeye başlamıştır.⁷² Öncelikle bilim ve Matematik konularında 2003 yılında “dil politikası” uygulayarak büyük bir değişime gitmiş, birçok okulda yerel ortak dil olan Malayca’dan İngilizce diline geçiş yapılmıştır. Hükümet ulusal okullarda da bağımsızlıktan (1957) beri ortak dil olarak kullanılan Mandarin ve Tamil dillerinden İngilizce’ye geçişin olması için toplulukları teşvik etmiştir.⁷³ Buna rağmen özellikle Çinli göçmenler tarafından bu “dil politikasına” itirazlar gelmiş ve Tamil dilinden

⁶⁸ Bukhari, no. 6922.

⁶⁹ Wikipedia: bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_of_religion_in_Malaysia, (Erişim: 05 Temmuz 2014)

⁷⁰ Asrul Hadi Abdullah Sani, *The Malaysian Insider*: bkz.

<http://www.themalaysianinsider.com/malaysia/article/apostasy-law-will-create-fear-says-archbishop>. 26 Aralık 2010, (Erişim: 05 Temmuz 2014)

⁷¹ Zuliza Mohd Kusrin et al. Legal Provisions and Restrictions on the Propagation of Non-Islamic Religions among Muslims in Malaysia, *Kajian Malaysia*, Vol. 31, No.2, 2013, 1–18, s. 2

⁷² Phan Le Ha et al, "Nation Building, English as an International Language, Medium of Instruction, and Language Debate: Malaysia and Possible Ways Forward," *Journal of International and Comparative Education*, 2013, Volume 2, Issue 2, s. 64.

⁷³ Saran Kaur Gill, "Shift in language policy in Malaysia: Unravelling reasons for change, conflict and compromise in mother-tongue education," *AILA Review*, 20 (2007), 106–122, s. 106.

İngilizce diline geçişte memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir.⁷⁴ Uluslararası ilişkiler, ticaret ve dünya siyaseti ister istemez revaçta olan dili kullanmayı zorunlu kılabiliyor. Ortak dil kullanılma, hassaten çok dilli toplumlarda biraz daha zaruret konumuna yükselebiliyor. Bu ihtiyaçlar dili, ona bağlı olarak kültürlerin etkileşimini de çaresiz kılmıştır.

Çok hukukluluk konusu da kendi başına anlaşılmaya ihtiyaç duyulan bir konu. Kâinatın yaratılışında ve insanların işlerinin kendi aralarında sürdürülebilmesi için tek bir hukuk sistemi vardır o da İslam Hukuku, yani Yaratıcının koymuş olduğu kanun ve kurallar sistemini oluşturan sonsuz nizam. Fakat insanların zihin dünyalarının dünyevileşmesi ile Allah'ın hukuku hafife alınmaya başlanmış, nefsi arzuların galebe çalması ile insan yapımı hukuk sistemleri insanların ihtiyaçlarını karşılayabileceği yanılgısı ile seküler sistemler egemen olmaya başlamıştır. Malezya da bu anlamda birçok hukuk sistemi tecrübesi yaşamış ve yaşamaya devam eden çok hukuklu bir toplum olmayı zorunlu kılan duruma gelmiştir. Malezya halkının hoşgörülü yüreği farklı kültürlere ve dinlere müsamahalı davranmasının yanında farklı hukuk sistemlerine de hoşgörü ile karşılık vermiştir. Barış ve huzurun da çoklu hukuk sistemlerine hoşgörü ile yaklaşmakla mümkün olabileceğine inanan bir toplum Malay toplumu. Bu anlayışa bağlantılı olarak, Malezya hukuk sistemi birçok farklı hukuk sistemlerinin katkısı ile şekillenmiştir. Bunlar arasından İslam Hukuku, doğal olarak insanların kendi istek ve arzuları ile uygulamaya konulurken, tersine Batı Sömürge hukuk sistemleri ise zorla, baskıyla uygulattırılmıştır. Buna karşılık, Osmanlı Kanunnamesi olan Mecelle-i Ahkam el-Adliye, Kadri Paşa'nın Hanefi hukuk sistemini kurallaştırdığı kitap ve daha sonra Malayca'ya tercüme edilerek "Majallah Ahkam Johor (Undang-undang Sivil Islam)" olarak isimlendirilen kanunname, şeriat mahkemelerinde temel kanun kitabı olarak, Hanefi Mezhebi temelli olmasına rağmen hala kullanılmaya devam etmektedir.⁷⁵

İnsanların kafasını karıştıran bir nokta da nasıl çoğulcu bir hukuk sistemi ile uyumlu bir şekilde başa çıkılabileceği sorusudur. Bu soru cevabını en güzel Malezya'da uygulamalı olarak bulabilir. Daha önce asırlarca İnsanlığa her sahada çözümler üretebilen Osmanlı Devleti, hukuk sahasında da çok kültürlü, çok ırklı ve çok dinli halkına çoğulcu mahkemeler sistemini kurarak inanılmaz barış ve huzurlu çözümler üretebilmişti. Bu yüzden Osmanlı hukuk sistemi bu kontekste çok hizmetler etmiştir. Çok hukuklu devlet olarak Malezya insanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek çözümler ve hizmetler sunmaya devam ediyor. Örneğin dünya üzerinde ve özellikle İslam ülkelerinde yaşayan Müslümanların yaşadıkları ülkelerdeki seküler sistemler yüzünden zihin dünyaları dünyevileşmiş Allah'ın koymuş olduğu kurallar raflarda unutulmuştur.

⁷⁴ Saran Kaur Gill, *Ibid.*, 106–122, s. 115.

⁷⁵ Saim Kayadibi, "Ottoman Connection," *Ibid.*, s. 186

Denebilir ki, çok kültürlü ve dinli toplumlarda çok hukuklu sistem en güzel çözüm olabilir. Böylelikle farklı din mensuplarının ihtiyaçları karşılandığından toplumda olası şiddet ve huzursuzluk da önlenmiş olur. Temel şart farklı din ve kültüre sahip vatandaşların devletin hukuk kurallarına saygılı olması ve üstünlüğünü kabul etmesidir. Bu şart tahakkuk ettikten sonra çok-hukuklu bir sistemden hiçbir zaman zarar gelmez. Osmanlı bu sağduyulu kafa yapısı ile hikmetle hareket etmiş ve asırlarca tebaasına hizmet edebilmiştir. Toplumsal sorunlar çözüme kavuşursa devlet hedefini büyütür ve vizyoner bir bakış ile dünya gündemine diyebilecek vakti ve gücü oluşur. Bunu başaramayanlar da Batılıların kurduğu oyun ve oyuncaklarla oyalanır durur.

Malezya'nın Hukuk Yapısı

Malezya'nın farklı kültürlerle uzun süreli birlikteliği çok hukuklu bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır. Her ne kadar siyasi tarihi ilk olarak 1963 ile başlasa da hukuk tarihi beşinci asra kadar uzanmaktadır. Bunun yanında Malezya'nın hukuki temellerinin toplum içinde gizli bazı hukuki temellere dayanıyor. Bunlar kabilelerin örfi hukuku, ataerkil otorite, aşiret liderleri tarafından işletilen yargı organlarının alışılmış kurallarıdır.⁷⁶ Hukuk kuralları da beş temel kaynaktan beslenir: yazılı hukuk, federal ve eyalet anayasaları, Parlamentodan geçen mevzuat, Devlet Yasama Meclisleri, ayrıca daha önceki yargı kararları ve hale geçerli olan örfi hukuk, İngiliz hukuku ve İslam Hukuku kuralları da dâhil edilebilir.⁷⁷ Malezya'nın siyaseten tek sesli olmasına rağmen coğrafi olarak (Malezya Yarımadası, Sabah ve Sarawak) ülke sosyal uyum için farklı bir dizi hukuk yasaları ve mahkemeleri ile yönetilir. Ancak, Federal Anayasa federasyonun en yüksek yasasıdır. Malezya hukuku üç ayrı tipe ayrılmıştır: kamu hukuku, uluslararası hukuk ve özel hukuk. Genellikle kamu hukuku birey-devlet ilişkilerini düzenler ve Anayasa Hukuku (Parlamentonun üstünlüğünün durumu ve vatandaşlarının hakları ile ilgilenir) ve suçlar hukuku (birey tarafından devlete karşı işlenmiş çeşitli suçlar ile ilgilenir) olmak üzere kısımlara ayrılmıştır. Diğer taraftan, uluslararası hukuk da kamu ve özel olmak üzere kısımlara ayrılmıştır.

Federal Anayasa'nın 3. Maddesinde İslam dininin devletin resmi dini olduğu belirtilse de, 11. Madde diğer dinlerin de Federasyon'un her hangi bir bölgesinde barış ve uyum içerisinde ritüellerinin uygulanabileceğine işaret eder. 1993 İslam hukuku Yasası (Federal Bölgeleri) on bir bölümden oluşmaktadır: ön hazırlık; Federal Eyaletler İslam Dini Konseyi (Majlis Agama İslam Wilayah Persekutuan); Müftülülerin atanması, dini konularda ve İslami

⁷⁶ Abdul Majeed Mohamed Mackeen, *Contemporary Islamic Legal Organization in Malaya*, Monograph Series No. 13 (New Hawen: Yale University Southeast Asia Studies, 1969), 9.

⁷⁷ Ahmad Ibrahim and Ahilemah Joned, *The Malaysian Legal System*, 2nd ed. (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1995), 4-5.

Hukuk Danışma Kurulunda yetkilerin verilmesi; Şeriat Mahkemeleri; Kovuşturma ve Temsil etme; Finansal konular; Camii; Hayır işlerinin yürütülmesi; İslam'a davet ve Müslüman olma; Dini Eğitim.⁷⁸

Tarihsel olarak, Federasyon'un ilk Anayasa hareketi 10 Eylül 1877 yılında Devlet Konsülü' nün resmi olarak açılması ile başlar ve Malezya Federasyonu'nun iki anlaşma üzerine mutabık kalmasına kadar devam eder. Bunlar Devlet Anlaşması ve 1948 yılında yapılan Malezya Federasyon anlaşmasıdır. Bazı değişiklikler yapılarak bu Anayasa Malezya Federasyon'unun Bağımsızlık günü olan 1957 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.⁷⁹ Anayasa'nın 4. maddesinde belirtildiği gibi Anayasa Federasyonun yüce yasasıdır. Bu nedenle herhangi bir yasa ya da yönetmelik bu Bağımsızlık (Merdeka) gününden önce geçti ise hükümsüz ve geçersizdir. Federasyonun yüce başkanı Yang di-Pertuan Agongdur (Madde 32) ve beş yıllık bir dönem için Konferans yöneticileri tarafından seçilir. Ancak Konferans yöneticileri onu istediği zaman görevden alabilir aynı zamanda kendisi de istediği zaman meslekten yazılı olarak istifa edebilir.

Parlamento 180 milletvekili ile Milli Meclis (Dewan Negara), Temsilciler Meclisi (Dewan Rakyat) ve Federasyon Başkanından (Yang di-Pertuan Agong) oluşur. Federasyon'un yasama yetkisi Meclis'te aittir. Madde 66'da belirtildiği gibi kanun yapma yetkisi iki Meclisin de onayından sonra Parlamentoca gerçekleştirilir, aksi takdirde Madde 68 de belirtildiği gibi Federasyon başkanı (Yang di-Pertuan Agong) tarafından onaylanmayabilir.⁸⁰ Madde 45/2e bağlı olarak, Senato üyeleri devletin başı tarafından 3 yıllığına tayin edilirler. Ülkenin Başbakanı da temsilciler meclisi üyelerinden Federasyonun başı tarafından atanır. Madde 43/7ye göre sonradan Malay vatandaşı olan bir üye yine madde 17'ye göre bu göreve Başbakan olarak atanamaz. Devlet Başkanının aksine, Başbakan sorumluluklarını yerine getirdiği müddetçe ve Temsilciler Meclisinin çoğunluk oyunu alması ile görevinde devam eder.

Malezya'da mahkeme sistemine bir göz atıldığında görülecektir ki mahkemeler de iki çeşittir. Bunlar da üç kademeli oluşurlar. Ülkenin yargı gücüne sahip seküler genel mahkemelerin yanında (civil courts), eyalet mahkemeleri adında şer'i mahkemeler ve yerel mahkemeler bulunmaktadır. Bu Genel Mahkemeler de alt mahkemeler, Batı ve Doğu Malezya'da birer yüksek mahkeme ve en üstte Federal Mahkemeler olarak oluşmuşlardır.⁸¹

⁷⁸ Ahmad Ibrahim and Ahilemah Joned, Ibid., 47-49.

⁷⁹ Ibid., 143.

⁸⁰ Article 66.

⁸¹ Ahmad Ibrahim and Ahilemah Joned, Ibid., 280.

Şer'i mahkemeler de kendi arasında alt şer'i mahkemeler, şer'i yüksek mahkemeler ve şer'i temyiz mahkemeler şeklinde oluşmuşlardır.⁸²

Ayrıca Malezya hukuk sisteminin oluşumunda beşinci yüzyıldan başlayarak on beşinci yüzyıla kadar Malay toplumu içine süzülüp gelen yabancı etkinin de göz ardı edilmemesi gerekir. Komşu ülkelerin Sumatra ve Hindistan'ın etkileri birçok defa ülke hukuk sisteminin oluşmasında etkili olmuştur. Zamanla erken dönem Malay örfü hukuku yabancı etkileri ile ortaya çıkmıştır. Bu örfü hukuk geleneksel atasözleri ve anlatılarla yaşayıp gelmiştir. Bu bölgeye yerleşen Çinli ve Müslüman tüccarların, misyonerlerin yanı sıra Hindistan'dan göç edip gelen Hinduların dini, sosyal ve kültürel yapıları da bu örfi hukukun oluşumunda etkili olmuştur. İslam'ın bölgeye girmesi ile birlikte ciddi anlamda Malay toplumunu etkilemiş ve örfi hukukun bir parçası haline gelmiştir.⁸³ Malay örfi hukuku, kabile hukuku ve İslam hukukunun yanı sıra, 15. yüzyılın başlarında Melaka Sultanlığı'nın yerleşik kültüre vermiş olduğu ehemmiyet, İslam'ın yerli kültür içerisinde yerleşmesi için verilen çabalar, sömürge yönetimlerinin kanunlaştırma çalışmaları ve sistemli politikaları, İngiliz hukuk sisteminin "common law" uygulanması önemli bir yer tutar.⁸⁴

Görülebileceği gibi Malezya'nın çoklu hukuk geleneği örfü hukuku içselleştirerek günümüze kadar barışçıl bir hava içerisinde taşıyabilmiştir. Bir bakıma Osmanlı Devleti'nin hukuk yapısını andırıyor denilebilir. Osmanlı'nın hukuk yapısını andırıyor derken yanlış bir anlaşılmaya sebebiyet vermemek lazım. Osmanlı çok hukuklu bir devlet yapısına sahip değildi. Sadece diğer milletlerin din, kültür ve geleneklerini özgürce, barışçıl bir şekilde yaşamalarına müsaade ediyordu. Bu yüzden birçok dünya ülkesine örnek teşkil edilebilecek bir toplum yapısı vardı. Eğer çok hukukluluğu tanımlamak gerekirse şöyle tanımlanabilir "Çok hukukluluk kavramını, devletin farklı kültür ve din mensuplarına onların tercihleriyle kendi hukuklarını seçme şansını vermesi ve devletin hukuk üretme gibi bir görevinin bulunmaması şeklinde özetlemek mümkündür. Mesela Medine Vesikası, Hıristiyan, Yahudi ve Müslümanlara kendi hukuklarını uygulamayı getiren bir sözleşme mahiyetindedir."⁸⁵ Bu tanımlamaya göre çok hukukluluk Osmanlı devleti için geçerli değildir.

Yukarıdaki tarife göre Malezya için de aynı durum geçerlidir. Yani Malezya için de çok hukukluluk söz konusu değildir. Çok hukukluluk tercih edilmeyen bir hukuk sistemidir. Yeni kanuni düzenlemeler yapılabiliyor ve çözüm olarak da hem şer'i hukukun hem de uygulamada olan hukukun yürürlükte olduğu ikili bir bölge oluşmuştur. Ceza hukuku için de

⁸² Ibid., 53 bkz: İsmail Yalçın, Ibid., s. 36

⁸³ Abdul Majeed Mohamed Mackeen, Ibid., 11 bkz. Saim Kayadibi, "Ottoman," Ibid., s. 193.

⁸⁴ Wu Min Aun, Ibid., s. 1

⁸⁵ Ahmet Akgündüz, Osmanlı Hukuk Sistemi Çok Hukuklu Bir Hukuk Sistemi midir? Yoksa Hukuk Birliği mi Hâkimdir? Bkz: <http://www.hikmet.net/soru/418/osmanli-hukuk-sistemi-cok-hukuklu-bir-hukuk-sistemi-midir-yoksa>. (Erişim 26 Temmuz 2014)

herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.⁸⁶ Özellikle ceza hukuku ile ilgili olarak çok uluslu Malezya toplumunda bu konunun hala tartışılmaktadır. Malezya'nın hukuk sistemini çok hukukluluktan ziyade ülke içinde yaşayan azınlıklara Federal Anayasa'nın sunduğu imkânlar ölçüsünde tanınmış sınırlı haklar olarak değerlendirmek gerekir. Farklı dinlere ve kültürlere mensup topluluklar için, İslâm'ın kabul ettiği hak ve hürriyetler ve özellikle de din ve vicdan hürriyeti vardır. Önemle ifade edelim ki, İslâm Hukukunda ve bunun tam bir uygulaması demek olan Osmanlı tatbikatında, çok hukukluluk asla mevcut değildir. Belki farklı dinlere ve kültürlere mensup topluluklar için, İslâm'ın kabul ettiği hak ve hürriyetler ve özellikle de din ve vicdan hürriyeti vardır. Bu hürriyetlerin neticesi olarak, şahıs, aile ve miras gibi istisnâ bazı hukuk dallarında, onların inançlarına uygun olan hükümlere saygı prensibi vardır. Buna da ayrı hukuklar demek mümkün değildir; olsa olsa farklı inanç hükümlerini birbirine bağlayan bağlama kuralları denir. Bunlar da, Müslümanlar açısından değil, gayr-i Müslimler açısından önem arz etmektedir.”⁸⁷

Fıkıhta çok hukukluluk mümkün müdür sorusunun cevabı da şu şekilde açıklanabilir: “Gayr-i Müslimler zimmî statüsüne geçince, bazı istisnaların dışında, Müslümanlara tanınan hakların bunlara da tanınması söz konusudur. Bir diğer ifadeyle, Müslümanlara uygulanan hukuk, onların inançları gereği istisna tutulan bazı hukukî hükümler dışında, aynı hukuk yani İslâm hukukudur. Devlet, Müslüman vatandaşlar ile gayr-i Müslim vatandaşlar arasında fark gözetmek durumunda olsa da bu, istisnâ olmakta ve genel kaideyi bozmamaktadır. “Bize tanınan haklar onlara da tanınır; bize yüklenen ödevler onlara da yüklenir” manasında bir hadis de nakledilmektedir. Müste'menler (güvence verilenler) de hak ve ödevler bakımından zimmîler gibidirler. Aralarındaki fark, bunların İslâm ülkesinde sadece geçici ikamet hakkına sahip olmalarıdır. Devamlı ikamet nimetinin külfetleri bunlara yüklenmez.”⁸⁸ Ayrıca “Özel hukuk açısından zimmîler, şahıs, aile ve miras hukukuna ait bazı müesseseler dışında tamamen Müslümanlar gibidirler. Yani akideye dayanmayan hükümlerde Müslümanlarla eşittirler. Akideye dayanan hükümlerde ise, kendi dinlerinin hükümlerine tabidirler. Müste'menler de ikamet müddetince bu haklar konusunda zimmîler gibidirler. Ancak devlet ve ülke menfaati açısından bazı sınırlamalar söz konusudur. Silah ve savaş malzemesi ihracı müste'menlere bu sebeple yasaklanmıştır. Hem zimmîler ve hem de müste'menler, İslâm ülkesinde, menkul ve gayrimenkul mülkiyet hakkına da sahiptirler. Bu hak, ancak kamu yararı sebebiyle kısıtlanabilir. Zimmîler, mâlî tasarruflar açısından İslâm ülkesinde Müslümanlar gibi, İslâm Hukukuna tabidirler. Mu'amelât konusunda dinlerinden ve inançlarından gelen önemli bir fark bulunmadığı için istisnâ hükümler de oldukça azdır. İslâm ülkesinde gayr-i

⁸⁶ Zaleha Kamaruddin, “Malezya'da şer'i hukuk "aile"de can buluyor!,” Dünyabizim, <http://www.dunyabizim.com/?aType=haberYazdir&ArticleID=10200&tip=haber>, (Erişim 30 Temmuz 2014)

⁸⁷ Ahmet Akgündüz, Ibid.

⁸⁸ Ibid.

Müslimlerin şarap ve domuz üzerinde malî tasarrufta bulunabilmeleri; gayr-i Müslime ait şarap ve domuzu telef yahut gasp edenin tazminata mahkûm edilmesi ve gayr-i Müslimlerin bir gayr-i menkûlü mabed olarak kiralayamaması bu istisnaların en önemlilerini teşkil eder. Müste'menler de malî konularda, bazı küçük istisnaların dışında zimmîler gibidirler.”⁸⁹

Malezya’da yaşayan azınlıklar ya da farklı din ve kültürlere ait vatandaşlar için de durum bundan farklı değildi. Fakat Müslümanlar açısından değerlendirmek durumunda kalırsak İslam dini bünyesinde çok hukukluluktan ziyade çok fikhîlilik konusu gündeme gelebilir. Çok fikhîlilik ehlişünnet anlayışına göre mümkündür. Müslüman toplumun farklı kesimleri farklı mezhepleri takip edebilir bunda hiçbir sakınca olmamakla beraber devletin Şer’i mahkemelerinin takip ettiği fikhî hükümler de resmi statüde bağlayıcıdır. Her ne kadar durum böyle olsa da mahkemelerde yine kişinin özel mezhebi göz önünde bulundurulur.

Malezya Müslüman toplumu genel olarak Şafii mezhebine bağlı olmakla beraber az sayıda bulunan Hint asıllı Müslümanlar da Hanefi mezhebindedir.⁹⁰ Devletin Şafii mezhebini İslam hukuku uygulamalarında temel alması ile etkisi de bariz bir şekilde görünmektedir. Fakat yeni gelişmeler değerlendirilirken ve yeni düzenlemeler yapılırken mezhep taassubundan çok kamu yararı göz önüne alınmaktadır. Ancak ibadetler yine Şafii mezhebine göre uygulanmaktadır. Diğer mezheplerin görüşlerine zaruret halinde bir başka ifade ile telifik yapılması uygun olan durumlarda başvurulmaktadır. Kolaylaştırma prensibi gereği eğer Şafii mezhebinin hükümleri güçlüğe sebep olacaksa diğer mezheplerden de istifade edilmektedir yeri geldiğinde.⁹¹ Şafii mezhebinin bertaraf edilmesine sebep olan bir başka nokta da ticari muameleler ve maliye konularında görülebilir. Bilindiği gibi Malezya son dönemlerde İslam Bankacılığı ve Finansı konularında ürünler sunabilmenin çabası içerisinde. Bu yüzden Şafii mezhebinin ticari konulardaki sıkı kurallarına bağlı kalınmasından dolayı yeni konseptlerin geliştirilmesi mümkün görülmemektedir ve bunların bazıları da İslam ülkelerinin bazıları tarafından da tasvip edilmemektedir. Buna rağmen küresel dünyaya hitap edebilmek için Malezya kendi standartlarını oluşturabilme çabasına girdiğinden mezhep anlayışına da geniş çerçeveden bakma zarureti içindedir.⁹²

Yukarda değindiğimiz gibi ülkede Şafii ve Hint kökenli Hanefi mezhebi mensuplarının yanında ehlişünnet dışı Şii ve Ahmadiyya gibi mezhepler de vardır. Örneğin 2005 yılı ortalarında yapılan bir hesaplama göre Malezya’da 280,600 civarında % 2 lik bir

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Sharifah Zaleha, Syed Hassan, Sven Cederroth, “*Managing Marital Disputes in Malaysia: Islamic Mediators and Conflict Resolution in the Syariah Courts*,” (Surrey: Routledge Curzon, 1997), s. 28

⁹¹ Engku Rabiah Adawiyah, “Relaxing the Boundaries of Madhhab,” Yayınlanmamış konferans notu, s. 5; bkz İsmail Yalçın, “*Modern Bir Devlette İslam Hukuku Uygulamaları, Türkiye Malezya Olur mu?*,” (İstanbul: Karakutu, 2009), s. 65

⁹² Ibid., s. 66-67

Şii nüfus vardır.⁹³ Diğer taraftan sapık bir mezhep olarak da kabul edilen Kadıyenilik, Ahmediyye olarak da bilinen bu cemaat Malezya'da da küçük topluluk halinde varlığını sürdürmektedir. Bu topluluk "Hindistan ve Pakistan başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesine yayılmış olan ancak belli bir ülkede müstakil bir topluluk olarak değil de buldukları ülkelerde cemaat olarak varlıklarını sürdürmektedir. Bunların dünya üzerinde toplam nüfusunun 4-10 milyon civarında olduğu yönünde araştırmalar vardır.⁹⁴ Kadıyaniler birçok konularda, örneğin Peygamberliğin sonlanmadığı, cihat ve mehdilik konusunda farklı görüşlerinden dolayı İslam ülkelerinde ciddi tepkilerle karşılaşmaktadırlar. Bu yüzden Pakistan parlamentosu tarafından 1974 yılında İslam dışı azınlık olarak ilan edilmişlerdir. Buna rağmen Kadıyaniler bu durumu kesinlikle kabul etmemekte, kendilerine yönelik suçlamaların bir iftira olduğunu iddia etmektedirler.⁹⁵ Hatta kendilerini son dönemin ve çağdaş tarihin en dinamik topluluğu "Müslüman Ahmediye Cemaati" olarak isimlendirmekte oldukları görülmektedir.⁹⁶ Yine de İslam Âleminde, ehlisünnet itikadına sahip toplumlarda yer edinememişler, sapık bir mezhep ya da cemaat olarak anılagelmışlerdir. Özellikle Peygamberlik geleneğinin mehdilik olarak devam ettiği kabul edilemez inancı bunların tamamen ehlisünnet inancı dışında olduklarını teyit etmektedir.

İslam Dünyasına önderlik durumu:

İslam Dünyası'nın halini görünce bir lider ihtiyacının ne kadar elzem olduğunu hissedebiliriz. Başsız nasıl bir vücut varlık kazanamaz ise liderden yoksun İslam ülkeleri de ayakta duramaz, varlığını devam ettiremez, emperyalistlerin ve kan emici Siyonistlerin oyuncağı olmaktan ileri gidemez. Uygun bir liderin çıkması da yine toplumun buna hazır olmasına bağlıdır. Yüce Yaratıcı bunu prensipleştirmiştir: "Sabredip ayetlerimize kesin olarak inandıkları zaman, içlerinden emrimizle doğru yola ileten önderler çıkardık."⁹⁷ Peki Müslüman ülkelere, lider olabilecek, onlara babalık, ağabeylik yapabilecek bir ülke var mı şu anda? Toplum buna nazır mı? Müslüman ülkelere liderlik yapabilecek, bu ağır yükü kaldırabilecek bir İslam ülkesi var mı? Yıllarca başsız kalan ümmeti baş olmakla şereflendirecek, elini taşın altına koyarak sorumlulukları yüklenebilecek, topyekün

⁹³ Wikipedia:

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0islam%27%C4%B1n_n%C3%BCfus_yap%C4%B1s%C4%B1 (Erişim: 26 Temmuz 2014)

⁹⁴ Ethem Ruhi Fırlalı, "Kadıyanilik- Ahmediyye Mezhebi," (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1986), s. 113.

⁹⁵ Mirza Tahir Ahmed, "Suçlamalar ve Arka Planı," (U.K.: Islam International Publications, 1993),

⁹⁶ Şaziye Paktürk, "Müslüman Ahmediye Cemaatini Tanıyalım", *Maneviyat*, c.1, s.1, (2011), ss. 13-16; bkz: Yusuf GÖKALP, "Bölgesel Sorunların Çözümünde Mezhep Faktörünün Yeri ve Önemi," II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim 2012, s. 179.

⁹⁷ Kur'an, Secde: 24

düşmanlarla yüzleşebilecek, Müslümanların onurunu, şerefini, malını, hayatını, dinini, neslini, aklını koruyabilecek bir ülke var mı?

Malezya'yı göz önüne aldığımız zaman, bütün dinlerin doğup, neşvünema bulduğu Ortadoğu coğrafyasından, vahyin temerküz ettiği bölgeden uzak oluşu, dünya siyaset planlarının uygulamaya konulduğu bölge ile ilişkilerinin zayıflığı, nüfusunun azlığı, ülkenin çok dinli, çok ırklı ve çok kültürlü bir yapıya sahip olması, tarihi derinlikten yoksunluğu liderlik yapabilme ihtimalini zayıflatıyor.

Malezya'nın karizmatik lideri olarak bilinen Dr. Mahathir'in icraatları ve kendisinin geliştirmiş olduğu siyasi istikrar düzenine, son dönemlerde ekonomik, sosyal çözüm odaklı çıkışlarına rağmen Malezya'nın İslam Dünyasına liderlik yapabilme kapasitesinin olmadığı yönünde görüşler yaygın. Zaten Mahathiri'nin icraatlarının toplumsal bir talebe tekabül ettiği, dönemin iç ve dış faktörlerinin yol açtığı genel talepler doğrultusunda şekillendiği düşünülüyor ve İslamlaştırma politikalarının da bu sürecin yansıması olarak değerlendirilir.⁹⁸ Bunun yanında Müslüman Üniversite Öğrenciler Birliği'ni (ABIM) kuran karizmatik kişiliği, bilgisi ve mücadele ruhlu oluşu ile dikkat çeken Enver İbrahim'in önemli bir lider olarak ortaya çıkması etkisinin bugüne kadar gelmesi⁹⁹ liderliğin Malezya tarafından sürdürülebilir mi? sorusunu gündeme getirmiş olabilir. Oysa yeni ve farklı bir kafa yapısı, karizmatik şahsiyeti ile siyasi arenada kendini göstermeye başlayan, Başbakan yardımcılığına kadar yükselmesi ile ciddi değişimleri gerçekleştirebileceği, kurulu düzeni sarsabileceği endişesinden dolayı İbrahim, ansızın manipülasyonlara kurban edilerek siyaset sahnesinde sürüncemede bırakılmış bir siyasi müzmin haline getirilmesi ile bu potansiyel liderlik ihtimali de yok edilmiştir.

Her ne kadar Mahathir ülkenin bağımsızlık sürecine tanık olmuş, ülkeyi ciddi planlarla dünyada sayılı ülkeler arasına çıkartabilmiş, Çin ve Hintli azınlıkların ülkede barış ve huzur içerisinde yaşayabilecekleri uygun ortamlar oluşturabilmiş, özellikle Müslüman Malaylar'ın düşük toplumsal hareketlilik, ekonomik alanda, örneğin kazançta adaletsizlik ve kimi eyaletlerdeki yoksulluk bağlamındaki geri kalmışlıkları kendine dert edinip Bumi Putra konseptiyle Müslüman Malaylar lehine kalıcı çözümler getirebilmiş,¹⁰⁰ İslam dünyasının problemleri ile ilgilenen özellikle Filistin meselesini dert edinmiş olması, İsrail vatandaşlarının Malezya'ya girmelerini yasaklamış ve İsrail'i hala tanımayan bir lider profiline sahip olsa da, aynı vizyonu devam ettirebilecek yetişmiş ya da yetişmekte olan,

⁹⁸ Mehmet Ozay, Malezya'da Din-Devlet İlişkisine Kısa Bir Bakış: Dr. Mahathir Mohamad Dönemi İslamlaştırma Politikaları ve Yansımaları, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Journal of History Culture and Art Research*, Vol. 2, No. 1, March 2013, p. 115.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid., p. 122.

Mahathir'in yerini doldurabilecek, bir lider şahsiyet ufukta görünmüyor diye düşünülüyor. Hal böyle olunca, Malezya'nın İslam ülkelerine lider olabileceğini düşünmek aşırı iyimserlik olur.

2020 Vizyonu (Wawasan 2020)

Malezya kalkınma hamlesini başlattığı zaman belirli periyodu içeren planlar yapmıştır. İlk kalkınma hamlelerine 1965 yılında başlanmıştır. İlk kalkınma planı 1966-1970 yıllarını kapsayan beş yıllık bir plandır. Bu planlar beş yıllık aryla devam etmektedir. Bu planlarla birlikte Malezya, birçok sahada olduğu gibi ekonomik ve sosyal gelişmelerini sağlamıştır. Ülke çok uluslu toplum yapısıyla birlikte barış ve huzur içerisinde gelişmesini sürdürmüş, beklemekte olan birçok problemle de baş edebilmek için çalışmalarını sürdürmüştür.¹⁰¹ En son beş yıllık 2011-2015 yıllarını kapsayan kalkınma planında belirlenen 10 büyük düşüncenin (Ten Big Ideas) gerçekleştirilmesi durumunda yüksek gelirli (High Income) ve gelişmiş bir ülke haline gelinebilecek, aynı zamanda 2020 vizyonu (Wawasan 2020) da zamanında gerçekleşecektir.¹⁰² Hatırlanacağı üzere bu vizyon Mahathir'in Başbakanlığı döneminde altıncı beş yıllık plan olarak 1991 yılında hedeflenmişti.¹⁰³ Bu vizyona ulaşabilmek için de bütün toplum fertlerinin ciddi anlamda şu hedefleri içselleştirmesi gerekir. Bu hedefler de 1. Ülkede millî birlik ve beraberliği oluşturmak; 2. Psikolojik bakımdan özgürlüğün sağlandığı, laik ve kalkınmış bir Malezya yaratmak; 3. Demokratik bir toplum geliştirmek; 4. Dürüst ve ahlâkî ilkeleri olan bir toplum oluşturmak; 5. Bir millet olduğunu hisseden, olgun, liberal ve tolerans sahibi bir toplum oluşturmak; 6. Bilime yönelmiş ve ilerleyen bir toplum oluşturmak; 7. Toplumsal sorumluluğa ve kültürel değerlere önem veren bir sosyal sistem ile sağlam bir aile sistem oluşturmak; 8. Toplumda ekonomik açıdan adâleti temin etmek; 9. Zengin bir toplum oluşturmak.¹⁰⁴ Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için de şu politikaların takip edilmesi öngörülmüştür: Etnik gruplar arasındaki gelir farkı azaltılacaktır; Serbest piyasa ekonomisi desteklenecektir; Özel sektör büyümenin motoru olacak şekilde desteklenecektir; Eğitime öncelik verilecektir; Çevreyi korumaya önem verilecektir; Malezyalı müteşebbislerin uluslararası arenada rekabet etmeleri kolaylaştırılacaktır.¹⁰⁵

¹⁰¹ First Malaysia Plan (1966-1970), (Kuala Lumpur: 1965), s. 2, bkz:

<http://www.pmo.gov.my/?menu=page&page=2005> (Erişim: 04 Ağustos 2014)

¹⁰² Tenth Malaysia Plan (2011-2015) (Putrajaya: The Economic Planning Unit Prime Minister's Department, 2010), s. 7, bkz: <http://www.pmo.gov.my/?menu=page&page=2005> (Erişim: 04 Ağustos 2014)

¹⁰³ Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Wawasan_2020 (Erişim: 04 Ağustos 2014)

¹⁰⁴ Rancangan Malaysia Ke Enam (1991-1995), bkz: <http://www.pmo.gov.my/?menu=page&page=2005> (Erişim: 04 Ağustos 2014).

¹⁰⁵ Ahmet Sarji, *Malaysia Vision 2020*, (Selangor: Pelandak Publ., 1997), s.170; bkz: Hasan Çoban, Ülke Vizyonuna Sahip Olmanın Kalkınmaya Stratejik Etkisi ve Malezya Örneği, Devlet Plânlama Teşkilatı,

İdeal vizyon, mefkure ne adla adlandırılırsa adlandırılısın hedefe ulaşmayı sağlayacak temel güç ferdi bilinç ile toplumsal bilincin aynı amaca kilitlenmiş olması gerekir. Buna bağlı olarak her iki yapının da kararlı bir şekilde ilerleme azmine sahip olmalıdır. Başbakan'ın ifade ettiği gibi “Malezya Plânlamaya inanır, fakat aynı zamanda gerçekleştirme plânlarına da inanır, ikinci adım daha önemlidir, çünkü gerçekleştirme plânı olmaksızın plânlama anlamsız bir çalışmadır.”¹⁰⁶ Bu prensibi sürdürülebilmek Malezya'yı başarılı kılmış, eğer aynı istikrar devam ettirilirse 2020 hedefine ulaşacağında güçlü bir inanç hâkimdir.

İslam Ekonomisi ve Bankacılığı

Bilginin İslamileştirilme projesi ile birlikte Malezya'da birçok konuya İslam merkezli yaklaşılır. Zaten Mahathir'in bu konuya özel bir önem vermesi ile ciddi oluşumlar kurumsallaştırılmıştır. İslam Bankacılığı denince yine akla artık Malezya gelir oldu. Malezya'nın bu konuda körfez ülkelerini de katarak hem akademik, hem piyasa, hem de sanayi düzeyinde çalışmaları yürütmesi Avrupa ve Amerika dâhil birçok dünya ülkesi İslam bankacılığı konusuna yadsınamaz ehemmiyet göstermeye başlamıştır. Artık bu sektör insanlığın ihtiyaç duyduğu bir sistem olmuştur. “Batılı Bankalar dahi İslam Bankacılık sistemini kendi bünyelerinde canlandırmanın kendi menfaatlerine olduğunu kavradıklarından, hem İslam Bankacılığı sisteminin öğretilip geliştirilmesi ve araştırmalar yapılarak hakikatinin keşfedilmesi için araştırma kürsüleri kurulmasında, hem de bir banka bünyesinde İslam Bankacılığı sisteminin hayata geçirilmesinde ciddi adımlar atarak çoktan yola koyuldular bile. Doğru akıl takdir denir ya işte Batı dünyası da aynı şekilde Doğu dünyasında gördüğü kendi menfaatine olan bir gelişmeyi almaktan asla kaçınmıyor. Kavramlara takılmanın kendi zararına olacağına çok farkındalar. Nerede bir fayda var Batı dünyası orada. Artık bu tabir zamanla değişmeye başladı. Nerede insanlık için bir fayda var, öz güveni yerine oturmuş ülkelerden Malezya İslam ülkesi hemen orada.”¹⁰⁷

Bir kaç on yıllık bir geçmişi vardır modern anlamdaki İslam Bankacılığının. Çok fazla gerilere gitmeye gerek yok. Fikir babalığını merhum Dr. Ahmed el-Neccar'ın yaptığı Mısır'ın küçük bir kasabası MidGhamir'da başlamıştır. Böylece İslam Bankacılığının ilk pratik deneyimi 1963 yılında başlamıştır. Bununla birlikte, enstitüleşmeye başlaması 1970'li yıllara

http://www.ekonomi2023.org/index.php?option=com_content&view=article&id=98:uelke-vzyonuna-sahp-olmanin-kalkinmaya-stratejk-etks-ve-malezya-oerne&catid=15:stratej&Itemid=36, (Erişim: 04 Ağustos 2014)

¹⁰⁶ Mahathir Mohammed – Shintaro Ishikara, *The Voice of Asia: Two Leader Discuss The Coming Century*, Kodansha International, Tokyo-New York 2002, bkz: Hasan Çoban, Ülke Vizyonuna Sahip Olmanın Kalkınmaya Stratejik Etkisi ve Malezya Örneği, Devlet Plânlama Teşkilatı,

http://www.ekonomi2023.org/index.php?option=com_content&view=article&id=98:uelke-vzyonuna-sahp-olmanin-kalkinmaya-stratejk-etks-ve-malezya-oerne&catid=15:stratej&Itemid=36, (Erişim: 04 Ağustos 2014)

¹⁰⁷ Saim Kayadibi, İslam Bankacılığı (Islamic Banking), 14 Kasım 2008,

http://www.memleket.com.tr/author_article_detail.php?id=8616, (Erişim: 07 Ağustos 2014).

dayanır. Enver Sedat'ın iktidara gelmesi ile birlikte 1971 yılında Nassar Sosyal Bankası'nı kurar. Bu aynı zamanda faizsiz çalışan ilk bankadır.¹⁰⁸

Malezya'da ise Mahathir'in politikalarını destekleyici mahiyette 1981 yılında İslami Danışma Organı (Islamic Consultative Body (ICB) kurulmuştur. Devletin bütün programlarını İslami değerlere uygun olarak yapılmasına yönelik "the policy of Assimilation of Islamic Values (Penerapan Nilai-Nilai Islam)" yayınladığı yönetmeliğe uygun olarak Temmuz 1983 yılında Malezya İslam Bankası (BIMB) kuruldu.¹⁰⁹ Yine aynı yıl çıkartılan sekiz bölüm halinde altmış maddeden oluşan İslam Bankacılığı Kanununu yürürlüğe girmiştir¹¹⁰ Şu anda Malezya uluslararası finansal merkez durumundadır.

Helal Gıda Çalışmaları

Helal gıda endüstrisi son zamanlarda en hızlı büyüyen endüstrilerden biridir. Müslümanlar için hayati öneme sahip bu endüstrinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi alınan gıdaların helal olup olmadığı konusunda tüketicilere güven verecektir. Bu yüzden helal gıda konusunda bütün dünyada olduğu gibi Malezya'da da ciddi çalışmalar yapılmakta. Özellikle çok kültürlü, çok uluslu ve çok dinli bir toplumda bu çalışmalar zaruret haline gelmektedir. Helal gıda pazarı şu anda dünyada 632 milyar dolar civarında görünse de yakın zamanda 2,1 trilyon dolara çıkacağı tahmin edilmektedir.

Malezya her ne kadar, çoklu bir yapıya sahip olsa da farklı din ve kültürlerle sahip olan azınlıklar Müslümanların dini hassasiyetlerine oldukça saygılılar. Helal gıda konusunda da durum böyledir. Kazara, helal olmayan bir lokantaya girildiği zaman, kibarca yiyeceklerin helal olmadığı hatırlatılır. Zaten hataya fırsat verilmemesi için göze görünebilecek yerlerde helal değil "non-halal" işareti bulundurulur.

Diğer helal gıda üzerine sertifika veren ülkelerin aksine Malezya'da devlet tarafından belirlenmiş ortak bir standart kullanılır. Hal böyle olunca kontrol de merkezden, devletin eliyle sağlanmaktadır. Bu açıdan da İslam ülkelerine tek bir standart oluşturma bakımından örnek teşkil etmektedir. Bu standart birliğinden dolayı da Malezya helal gıdada da liderliği elinde tutmaktadır. Özellikle İslam İşbirliği Teşkilatı'nın (Organization of Islamic Cooperation, OIC) bünyesinde kurulan İslam Ülkeleri Standartları ve Metroloji Enstitüsü (Standards and Metrology Institute for Islamic Countries, SMIIC) ortak bir standart

¹⁰⁸ Saim Kayadibi, The growth of Islamic banking and finance in Malaysia. In: Finance islamique : regard(s) sur une finance alternative. Islamic Finance Series, 1 (1) 2011. Mazars Group, Algeria, pp. 429-440.

¹⁰⁹ Ibid., pp. 429-440.

¹¹⁰ İsmail Yalçın, Ibid., s. 114.

oluşturmak için çalışma başlatmış olması da çok önemli.¹¹¹ Malezya her ne kadar bu oluşuma henüz üye olmamış olsa da iyi niyet temennilerini bildirmişlerdir. Birleşmiş Milletler helal gıda konusunda Malezya'yı dünyanın en iyi örnek alınabilecek ülkesi olarak göstermiştir.¹¹² Buna ek olarak, Dünya Rekabetçilik raporlarına göre Malezya ilk on ülke arasında gösterilmiştir. Bunun nedeni Malezya'nın ciddi anlamda planlar ve çalışmalar yapıp devlet destekli stratejiler geliştirmiş olmasındandır. Bu planların başarılı olmasında temel etken özellikle desteklenip geliştirilmesi, sertifikalandırılması, sektörel gelişme, helal birliği, uygulama ve sorumlulukların yerine getirilmesi konularında devletin inisiyatif almasıdır.¹¹³

Malezya'nın bu inisiyatifi almasıyla Asya Pasifik bölgesinde yaşayan Müslümanlar gönül rahatlığıyla gıdalarını alabilmekteler. Devlet desteğinin olması da suiistimalleri engellemektedir. Bölge nüfusunun % 62'sini Müslümanların oluşturması, konuya ciddi olarak ilgilenilmesi gerektiğini gösteriyor.¹¹⁴ Özellikle de çok dinli, çok ırklı ve çok kültürlü toplumlarda birlik ve beraberliğin barış ve güven içinde devam ettirilmesi dini hassasiyetlerin korunmasına bağlıdır.

Sonuç

Geniş bir zaman perspektifinden bakılınca görülecektir ki Malezya farklı kültür, din ve uluslarıyla bir arada barışçıl bir şekilde yaşatmayı başarmış ve başarmaya da devam etmektedir. Bu başarının en büyük etkeni kanımca ülkenin gerçek sahipleri olan Malaylar'ın diğer azınlık nüfusa karşı toleranslı davranmaları ve azınlıkların da sınırlarını aşmadan birlik ve beraberlik içinde yaşamının şartlarını barışçıl bir şekilde içselleştirmiş olmalarındandır. İnsan faktörü her zaman ve her yerde var olageldiği için sorunların birlikte düşünülmesi de normaldir.

Malezya vatandaşları bütün farklılıklarına rağmen orta yolu bulabilmiş nadir devletlerden biridir. İnsanın doğasında var olan bu farklılıklarını bir zenginlik olarak görmüşler, birlikte barışçıl ve huzur içerisinde yaşamayı başarabilmenin yanında bu zenginliklerini iktisadi ve toplumsal bir kalkınma modeline dönüştürebilmişlerdi. Birçok sahada olduğu gibi İslam ekonomisi ve Helal Gıda konularında da hem Güneydoğu Asya ülkeleri arasında, hem de İslam aleminde "rol model" olabilmek için mücadelelerini sürdürmektedirler.

¹¹¹ Kayadibi, Saim. A way forward to European Standard on Halal Food, *Journal of Asian Development Studies (JADS)*, Vol. 3, Issue 2, (June 2014) p. 4.

¹¹² Bohari, A. M., Hin, Cheng W., Fuad, N. (2013). "The competitiveness of halal food industry in Malaysia: A SWOT -ICT analysis," *Malaysia Journal of Society and Space*, 9 issue 1 (1 - 9), p. 1

¹¹³ Kayadibi, Saim. Ibid., p. 4.

¹¹⁴ Spring Singapur, (2011). "Global Halal Food Industry Guide to tapping the fast growing Halal food market," (Singapur: Spring Singapur, p. 7

Çok dinli bir toplum yapısına sahip olan Malezya'da Müslümanların durumu oldukça iyidir. Her ne kadar bazı sıkıntıları toplum olarak yaşamışlarsa da kısa sürede bu sorunlar bertaraf edilmiş, birlik ve beraberliği tesis edici prensipleri vakit geçirmeden hayata geçirdikleri için önceden yaşanan sorunlar yaşanmamaktadır.

Malezya hükümetinin birlik ve beraberliğini bozacak oluşumlara fırsat vermediği, farklı kültür, din ve ırka mensup toplulukların özgürce yaşamlarını sürdürmeleri konusunda güvence vermeyi sürdürdüğü müddetçe sıkıntı yaşanması beklenmiyor. Yine de toplumun nabzını tutacak projeler sürekli geliştirilip uygulanmalıdır. Örneğin Tek Malezya (Satu Malaysia) konsepti buna örnek gösterilebilir. Malezya dini söylemlerden ziyade farklı etnik yapılar arasındaki barış ve ahengin korunması ve sürdürülmesine odaklanmış durumda. Barış ve ahengin korunması ile birlikte toplumun yaşam standartlarının geliştirilip ekonomik zenginliklerini ortak değerler ölçüsünde paylaşımının gerçekleştirilmesine odaklanmış olması sistem olarak zaten seküler olduğunu her fırsatta tekrarlamasından dolayı devletin varlığı ve vatandaşlarının birlik ve beraberliği öncelikleri arasındadır. Hal böyle olunca çok dinli bir toplum olan Malezya toplumunda Müslümanların yaşamları ve yaşam şartları konusunda çok fazla sıkıntı olacağı beklenmez. Zaten bütün azınlıklara kendi dinlerini serbestçe yaşama, yaşatma ve propaganda yapma hürriyeti verilmiş olduğu için her farklı yapı kendi varlığını, değerlerini yaşatarak devam ettirmektedir. Bu Federal Anayasa'nın 11. maddesinin 1. fıkrasına göre güvence altına alınmıştır.

Öte yandan, Federal Anayasa'nın 3. Maddesinde İslam dininin devletin resmi dini olduğunu belirtilmiş, aynı zamanda 11. Madde ile diğer dinlere de serbestlik getirilmişti. 1993 İslam hukuku Yasası (Federal Bölgeleri) ile Müslümanların sorunlarına yönelik çözümler getirilmeye çalışılmıştır.

Kaynakça:

Abas, S. (1988). “*Traditional Elements of the Malaysian Constitution,*” The Constitution of Malaysia: Further Perspectives and Developments, (ed. F.A. Trindade, H.P. Lee), Petaling Jaya; Penerbit Fajar Bakti,

Adawiyah, E. R. “Relaxing the Boundaries of Madhhab,” Yayınlanmamış konferans notu,

Ahmed, M. T. (1993). “*Suçlamalar ve Arka Planı,*” U.K; Islam International Publications

Akgündüz, A. (2014). Osmanlı Hukuk Sistemi Çok Hukuklu Bir Hukuk Sistemi midir? Yoksa Hukuk Birliği mi Hâkimdir? Bkz: <http://www.hikmet.net/soru/418/osmanli-hukuk-sistemi-cok-hukuklu-bir-hukuk-sistemi-midir-yoksa>. (Erişim 26 Temmuz 2014)

Al-Attas, S. M. N. (1969). “*A General Theory of the Islamization of the Malay-Indonesian Archipelago,*” Kuala Lumpur; Dewan Bahasa Dan Pustaka

Al-Aidrus, M. A. bin A. R. (2013). “*Christians in Search of a Name for God: The Right to Allah,*” Kuala Lumpur; Institut Antarabangsa Pemikiran dan Tamadun Islam.

Altback, P. G. S. J. (2011). “*Akademik Mükemmeliyete Giden Yol, Dünya Çapında Akademik Üniversiteler Oluşturmak,*” (Çev: Kamil Yamaç) Washington; The World Bank,

Aun, W. M. (2007). “*The Malaysian Legal System,*” Kuala Lumpur; Pearson Malaysia Sdn Bhd,

Badawi, A. H. A. (2006). “*Islam hadhari: a model approach for development and progress,*” Kuala Lumpur; MPH Group Publishing, 2006

Badawi, A. H. A. (2006). “*Pembangunan Modal Insan: Human Capital Development,*” Kuala Lumpur; National Institute of Public Administration

Bohari, A. M., Hin, C W., Fuad, N. (2013). “The competitiveness of halal food industry in Malaysia: A SWOT -ICT analysis, ” *Malaysia Journal of Society and Space*, 9 issue 1 (1 - 9

Campbell, P. C. (1923). “*Chinese Coolie Emigration to Countries within the British Empire,*” Longon; P.S. King and Son

Çoban, H. Ülke (2014). *Vizyonuna Sahip Olmanın Kalkınmaya Stratejik Etkisi ve Malezya Örneği, Devlet Plânlama Teşkilatı,* http://www.ekonomi2023.org/index.php?option=com_content&view=article&id=98:uelke-

[vzyonuna-sahp-olmanin-kalkinmaya-stratejk-etks-ve-malezya-oerne&catid=15:stratejk&Itemid=36](#), (Erişim: 04 Ağustos 2014)

Dünya Bülteni, (2014). <http://www.dunyabulteni.net/haber/224843/55-yilinda-malezya> (Erişim: 02 Temmuz 2014)

Fatimi, S. Q. (1963). “*Islam Comes to Malaysia*,” Singapur; Malaysian Sociological Research Institute.

Fığlalı, E. R. (1986). “*Kadiyanilik- Ahmediyye Mezhebi*,” İzmir; Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

First Malaysia Plan (2014) (1966-1970), Kuala Lumpur; bkz: <http://www.pmo.gov.my/?menu=page&page=2005> (Erişim: 04 Ağustos 2014)

Gill, S. K. (2007). “Shift in language policy in Malaysia: Unravelling reasons for change, conflict and compromise in mother-tongue education,” *AILA Review*, 20 106–122.

Gökalp, Y. (2012). “Bölgesel Sorunların Çözümünde Mezhep Faktörünün Yeri ve Önemi,” II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu.

Harding, A. (1995). “*Islamic Law in Malaysia*,” Yearbook of Islamic and Middle Eastern Law, Vol. V, 1995/2.

Hassan, A. A. H. (1996). *The Administration of Islamic Law in Kelantan Selangor*: Percetakan Dewan Bahasa dan Pustaka.

Hashim, M. S. “The Relationship Between Islam and the State in Malaysia,” *Intisari*, Vol. 1, No.1.

Hurgronje, S. (1906). *The Achehnese*, vol. 1 Leyden: Brill.

Hussein, S. A. (1988) “*Islam and Politics in Malaysia 1969-1982: The Dynamics of Competing Traditions*,” PhD Dissertation, Yale University.

<http://www.1malaysia.com.my/en/> (erişim: 27 Haziran 2014)

<http://www.statistics.gov.my/portal/index.php?lang=en> (Erişim 03 Temmuz 2014)

<http://www.statistics.gov.my>. (Erişim 19.06.2014)

İbrahim, A. (1993). “*Justice in the Sharia Court*,” Islam and Justice (ed. Aidit Ghazali), Kuala Lumpur; Institute of Islamic Understanding Malaysia.

Ibn Batuta (1997). “*Tuhfetün-Nüzzar fi Garaibil Emsar ve Acaibil Esfar*,” Rabat; Akademiyetül Memleketül Mağribiyye, c. 4.

İbrahim, A. Joned, A. (1987). *“The Malaysian Legal System,”* Kuala Lumpur; Dewas Bahasa dan Pustaka.

Iqbal, A. (1965). *“Diplomacy in Islam: an essay on the art of negotiation as conceived and developed by the Prophet of Islam,”* Lahore; Institute of Islamic Culture.

Islam, S. S. (2005). *“The Politics of Islamic Identity in Southeast Asia,”* Singapre; Thomson.

İsmail, Y. (2009). *“Modern Bir Devlette İslam Hukuku Uygulamaları, Türkiye Malezya Olur mu?”* İstanbul; Karakutu.

Johan, K. (1996). *“Educating the Malay elite: the Malay College Kuala Kangsar, 1905-1941,”* Kuala Lumpur; Pustaka Antara.

Joned, A. I. A. (1995). *The Malaysian Legal System*, 2nd ed. Kuala Lumpur; Dewan Bahasa dan Pustaka.

Kamali, M. H. (2000). *“Islamic Law in Malayasia Issues and Development,”* Kuala Lumpur; Ilmiah Publishers.

Kasimin, A. (1991). *“Religion and Social Change Among the Indiginious People of the Malay Peninsula,”* Kuala Lumpur; Dewan Bahasa dan Pustaka.

Kamaruddin, Z. (2014). “Malezya'da şer'i hukuk "aile"de can buluyor!,” *Dünyabizim*, <http://www.dunyabizim.com/?aType=haberYazdir&ArticleID=10200&tip=haber>, (Erişim 30 Temmuz 2014)

Kasimin, A. (1991). *“Religion and Social Change Among the Indiginious People of the Malay Peninsula,”* Kuala Lumpur; Dewan Bahasa dan Pustaka.

Kayadibi, S. B., Ahmad H. (2011). “The Role of Islamic Studies in Muslim Civilization in the Globalized World: Malaysian Experience,” *Jurnal Hadhari*.

Kayadibi, S. (2014). İslam Bankacılığı (Islamic Banking), http://www.memleket.com.tr/author_article_detail.php?id=8616, (Erişim: 07 Ağustos 2014).

Kayadibi, S. (2011) “The growth of Islamic banking and finance in Malaysia. In: Finance islamique: regard(s) sur une finance alternative”, *Islamic Finance Series*, 1 (1), *Mazars Group*, Algeria.

Kayadibi, S. (2011). *“Ottoman Connection to the Malay World, Islam Law and Society,”* Kuala Lumpur; The Other Press.

Kayadibi, S. (2014). “A way forward to European Standard on Halal Food”, *Journal of Asian Development Studies (JADS)*, Vol. 3, Issue 2.

Kösebalan, H. T. (1997). “*Güneydoğu :Asya’da İslam ve Siyaset,*” İstanbul: İlke Yayıncılık.

Kusrin, Z. M. (2013). “Legal Provisions and Restrictions on the Propagation of Non-Islamic Religions among Muslims in Malaysia”, *Kajian Malaysia*, Vol. 31, No.2.

Le Ha, P. (2013). “Nation Building, English as an International Language, Medium of Instruction, and Language Debate: Malaysia and Possible Ways Forward,” *Journal of International and Comparative Education*, Volume 2, Issue 2.

Mackeen, A. M. M. (1969). *Contemporary Islamic Legal Organization in Malaya*, Monograph Series No. 13 New Haven; Yale University Southeast Asia Studies.

Means, G. P. (2009). “*Political Islam in Southeast Asia,*” Colorado: Lynne Rienner Publishers.

Mohammed, M. Ishikara, S. (2002). *The Voice of Asia: Two Leaders Discuss The Coming Century*, Kodansha International, Tokyo-New York.

Muda, A. S. bin H. (1962). “*Sejarah Kelantan*” Kota Bharu; Pustaka Aman Press.

Muhammad, A. A. (1993). “*Zakat and Rural Development in Malaysia,*” Kuala Lumpur; Berita Publishing.

Muttalib, H. (1990). “*İslam and Ethnicity,*” Singapur; Oxford University Press,

Özay, M. (1990). “*Islamic Identity and Development,*” London: Routledge.

Özay, M. (2013). “Malezya’da Din-Devlet İlişkinine Kısa Bir Bakış: Dr. Mahathir Mohamad Dönemi İslamlaştırma Politikaları ve Yansımaları”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Journal of History Culture and Art Research*, Vol. 2, No. 1.

Özay, M. (1990). *Islamic Identity and Development Studies of the Islamic Periphery* Kuala Lumpur; Forum.

Paktürk, Ş. (2011). “Müslüman Ahmediye Cemaatini Tanıyalım”, *Maneviyat*, c.1.

Ramli, Y. M., Jusoh, T. G. T. (2012). “Najib Razak’s Malaysia and Charter of Medina’s One Ummah: Comparative Perspective,” *International Journal of Business and Social Science* Vol. 3 No. 2.

Rancangan Malaysia Ke Enam (1991-1995), bkz: <http://www.pmo.gov.my/?menu=page&page=2005> (Erişim: 04 Ağustos 2014).

- Sani, A. H. A. (2010) *The Malaysian Insider*: <http://www.themalaysianinsider.com/malaysia/article/apostasy-law-will-create-fear-says-archbishop>. (Erişim: 05 Temmuz 2014)
- Sarji, A. (1997). *Malaysia Vision 2020*, Selangor; Pelandak Publ.
- Spring Singapur, (2011). “*Global Halal Food Industry Guide to tapping the fast growing Halal food market*,” Singapur; Spring Singapur.
- Tarmizi, A. R. (2009). “1 Malaysia bukan asimilasi,” *Utusan Malaysia*, 16 April 2009
- Tenth Malaysia Plan (2011-2015) (Putrajaya: The Economic Planning Unit Prime Minister's Department, 2010). s. 7, bkz: <http://www.pmo.gov.my/?menu=page&page=2005> (Erişim: 04 Ağustos 2014)
- Thoma, T. (2004). “Freedom of Religion and Registration of Religious Groups,” *The Journal of the Malaysian Bar*, INSAF (2004) XXXIII No 2,(15-38).
- The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2014/jun/23/malaysia-highest-court-allah-bible-ban> (Erişim: 02 Temmuz 2014)
- Wikipedia, bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/13_May_incident_%28Malaysia%29 (erişim: 24 Haziran 2014)
- Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Najib_Razak (erişim: 27 Haziran 2014)
- Wikipedia: bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_of_religion_in_Malaysia, (Erişim: 05 Temmuz 2014)
- Wikipedia:http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0islam%27%C4%B1n_n%C3%BCfus_yap%C4%B1s%C4%B1 (Erişim: 26 Temmuz 2014)
- Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Wawasan_2020 (Erişim: 04 Ağustos 2014)
- Windstedt, R. (1981). “*The Malays, A Cultural History*,” Singapur; Graham Brash.
- Yasin, N. M. (1996). “*İslamisation, Malaysianisation: A Study on the Role of Islamic Law in the Economic Development of Malaysia: 1969-1993*,” Kuala Lumpur; A.S. Noordeen.
- Yegar, M. (1979). “*Islam and Islamic Institutions in British Malaya 1874-1941 Policies and Implementation*,” Jerusalem; The Magnes Press.
- Yousif, A. F. (1998). “*Religious Freedom, Minorities and Islam: An Enquiry into the Malaysian Experience*,” Kuala Lumpur; Thinkers Library.
- Zaleha, S. (1997). “*Managing Marital Disputes in Malaysia: Islamic Mediators and Conflict Resolution in the Syariah Courts*,” Surrey: Routledge Curzon.